

INFOSTAT – INŠTITÚT INFORMATIKY A ŠTATISTIKY
Výskumné demografické centrum

Pracovné migrácie v Slovenskej republike

Edícia: Akty
Bratislava, november 2008

Analytická publikácia, ktorá sa zaoberá mapovaním migrácie za prácou v Slovenskej republike. Stručne hodnotí odchádzku a dochádzku za prácou v rámci SR, podrobnejšie sa venuje zahraničnej pracovnej migrácii do SR, ako aj migrácii občanov SR za prácou do zahraničia. Z časového hľadiska je zameraná najmä na obdobie po vstupe Slovenska do Európskej únie.

Autor: Danuša Jurčová

Recenzenti: Mária Katerinková, Štatistický úrad SR, Bratislava
Helena Glaser–Opitzová, INFOSTAT, Bratislava

2008 © INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky Bratislava

Obsah tohto dokumentu je chránený autorským zákonom. Nemožno ho meniť alebo z neho odstrániť informácie o správe práv k nemu. Na spracovanie, preklad, adaptáciu, zaradenie do súborného diela, vystavenie, vykonanie alebo prenos dokumentu je nutný súhlas nositeľa majetkových práv. Vyhradené je aj právo na udelenie súhlasu na rozmnožovanie a verejné rozširovanie rozmnožením, predajom alebo inou formou prevodu vlastníckeho práva. Bez súhlasu možno z obsahu tohto dokumentu použiť iba krátku časť vo forme citácie, len na účel jeho recenzie alebo kritiky alebo na vyučovacie účely, vedeckovýskumné účely alebo umelecké účely. Rozsah citácie nesmie presiahnuť rámec odôvodnený jej účelom. Majetkové práva vykonáva INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky Bratislava.

Práca neprešla jazykovou úpravou.

ISBN 978–80–89398–02–7

OBSAH

Úvod	5
1. Terminologický exkurz	7
2. Pohyb obyvateľstva za prácou v rámci SR.....	9
2.1 Pohyb za prácou v rámci vnútorného sťahovania obyvateľov SR	9
2.2. Dochádzka a odchádzka za prácou v rámci SR	12
3. Zahraničné sťahovanie vo vzťahu k pohybu za prácou	15
4. Cudzinci a ich pracovné aktivity v SR.....	18
4.1 Pobyť cudzincov v SR	18
4.2 Zamestnávanie cudzincov v SR	22
5. Migrácia občanov SR za prácou do zahraničia.....	26
5.1 Situácia v migrácii za prácou pred rozšírením EÚ	26
5.1.1 Odhady počtu migrantov v EÚ	26
5.1.2 Prieskumy v SR	28
5.2 Prístup občanov SR na trh práce krajín EÚ po rozšírení EÚ v roku 2004.....	30
5.2.1 Migranti za prácou v zahraničí podľa údajov zo zdrojov v SR.....	33
5.2.1.1 Sprostredkovateľské agentúry	33
5.2.1.2 Výberové zisťovanie pracovných síl (VZPS)	35
5.3 Pracovné migrácie občanov SR podľa zahraničných zdrojov	36
5.3.1 Česká republika.....	37
5.3.2 Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska	39
5.3.3 Írsko	41
5.3.4 Švédsko.....	44
5.3.5 Nemecko	45
5.3.6 Rakúsko.....	46
5.3.7 Maďarsko	48
5.3.8 Nórsko	49
6. Niektoré aspekty migrácie obyvateľstva za prácou.....	52
Záver	56
Literatúra	59

Úvod

Pracovná migrácia, a najmä medzinárodná pracovná migrácia, je na Slovensku v súčasnosti často diskutovanou témou. Dôvodom diskusií je hlavne odhadovaný vysoký počet občanov SR pracujúcich v cudzine. Odhaduje sa, že ku koncu roka 2007 pracovalo v cudzine okolo 200–230 tisíc občanov SR.

Z hľadiska evidovanej migrácie (spojenej so zmenou trvalého pobytu) sa Slovenská republika zaraďuje od roku 1993 medzi imigračné krajiny, t.j. medzi krajiny s prírastkom obyvateľstva z migrácie. To však neplatí pre migráciu za prácou. Pri vysokých (odhadovaných) počtoch občanov SR pracujúcich v zahraničí sú evidované počty zahraničných pracovníkov v Slovenskej republike nízke. Pohybujú sa na úrovni okolo 10 tisíc osôb, t.j. zhruba na úrovni 5 % odchádzajúcich za prácou do zahraničia. Z tohto hľadiska možno o Slovenskej republike hovoriť ako o krajine s úbytkom pracovnej sily. Zlepšenie ekonomického prostredia v SR¹ začína čoraz viac pracovnú silu priťahovať, a tak by sme mohli byť v budúcnosti aj svedkami toho, že toky pracovných migrantov zo zahraničia a do zahraničia by sa mohli svojim objemom navzájom približovať. V súčasnosti je však otázne, ako vývoj ponuky a dopytu na trhu práce ovplyvní globálna finančná kríza.

Pracovné migrácie teda zásadne ovplyvňujú nielen situáciu na trhu práce vysielajúcej i prijímajúcej krajiny, ale ovplyvňujú aj ich ekonomické i sociálne sféry a prinášajú aj nové prvky do života prijímajúcej krajiny, do života miestnych komunít.

Migrácii za prácou, resp. pracovným migráciám, sa na Slovensku venuje pozornosť najmä v tomto desaťročí, a to najmä v súvislosti so vstupom SR do EÚ. Práce sú zamerané prevažne na medzinárodnú pracovnú migráciu. Môžeme sa s nimi stretnúť v troch typoch publikácií. K prvému typu patria publikácie, ktoré sa zaoberajú migráciou komplexne a migrácia za prácou je ich súčasťou (Divinský, 2004, 2005,). Do

¹ Podľa Svetovej banky v rebríčku Doing Business 2009 sa Slovenská republika umiestnila medzi 181 krajinami sveta na 36. mieste, čo zároveň aj znamená, že medzi krajinami Visegrádskej štvorky vytvára najlepšie podmienky pre podnikanie. (http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=13&prm1=0&prm2=14&prm3=16892&od_den=13&od_mesiac=10&od_rok=2008&do_den=27&do_mesiac=10&do_rok=2008&h_text=&pt=0&page=1, prístup 27.10.2008.)

druhého typu možno zaradiť publikácie, v ktorých je migrácia za prácou hlavnou témou. Ide najmä o práce Inštitútu pre výskum práce a rodiny (Hanzelová, Kostolná, Reichová, 2006; Hanzelová, Kostolná, Kešelová, 2007; Hanzelová, Kostolná, Kešelová, 2008), zamerané na migráciu za prácou do zahraničia v kontexte domáceho trhu práce a na migračný potenciál občanov SR pracujúcich mimo SR – v krajinách EÚ/EHP. Ďalej je to práca B. Divinského (2007) *Labour Migration – Migration nexus in the SR*, v ktorej poskytuje hĺbkovú analýzu súčasného stavu a potenciálneho budúceho vplyvu zahraničnej migrácie na pracovný trh a navrhuje aj komplex opatrení na zlepšenie súčasného stavu v tejto oblasti. Analýzu migrácie za prácou do zahraničia v rámci krajín EÚ 8 ponúka aj publikácia *Analýza k voľnému pohybu pracovníkov v EÚ* (Világi, Gál, Bilčík, 2008). Tretí typ tvoria publikácie, v ktorých migrácia za prácou je súčasťou analýz zameraných na špecifické témy (napr. Divinský, 2008)

Cieľom tejto práce je zmapovať migráciu za prácou z dvoch hľadísk, a to na jednej strane z hľadiska domácej i zahraničnej pracovnej sily na trhu práce SR, a na druhej strane z hľadiska emigrácie občanov Slovenskej republiky za prácou do zahraničia.

Na rozdiel od iných štúdií publikovaných na Slovensku, predložená štúdia sa zaoberá, i keď len stručne, aj analýzou odchádzky a dochádzky za prácou v rámci SR a analyzuje aj tú časť migrácie, v ktorej migranti deklarujú zmenu obce trvalého bydliska z pracovných dôvodov.

Pozornosť venuje zdrojom dát o zahraničnej migrácii za prácou a krajinám, ktoré sa na migrantoch za prácou zo SR podieľajú najväčšou mierou. Z časového hľadiska je zameraná najmä na obdobie po vstupe Slovenska do Európskej únie, t.j. po roku 2004 a jej cieľom je poskytnúť aj analýzu najnovšie dostupných informácií z oblasti pracovných migrácií, ktoré sa týkajú Slovenskej republiky.

1. Terminologický exkurz

Ešte pred 20 rokmi bol u nás pojem **migrácia za prácou** alebo pojem **pracovné migrácie** takmer neznámy. Na jednej strane sa menej používal výraz **migrácia** – nahrádzal ho pojem **sťahovanie**, ktoré takmer výlučne reprezentovalo pohyb spojený so zmenou trvalého pobytu (obce trvalého bydliska) osoby. Na druhej strane **pohyb za prácou** sa chápal najmä v zmysle dennej alebo kyvadlovej dochádzky za prácou, najmä vo vnútri štátu. Dochádzka za prácou do zahraničia alebo zo zahraničia bola zriedkavá a počty dochádzajúcich, resp. odchádzajúcich osôb boli veľmi nízke. Ak osoba pracovala alebo študovala mimo miesta trvalého bydliska a nedochádzala za prácou alebo za štúdiom denne, teda bývala v inej obci prechodne, musela svoj prechodný pobyt nahlásiť ohlasovní pobytu. Ak osoba kvôli práci zmenila aj trvalé bydlisko, išlo o zmenu obce trvalého pobytu z dôvodu, ktorý sa štatisticky vykazoval ako „zmena pracoviska“ alebo „priblíženie sa k pracovisku“. Tento typ pobytu sa zvykol nazývať ako sťahovanie alebo prestťahovanie sa za prácou.

V súčasnosti sú slovné spojenia obsahujúce pojem sťahovanie za prácou postupne vytláčané pojmom **migrácia za prácou**, podobne, ako aj všeobecný pojem **sťahovanie** je postupne vytláčaný pojmom **migrácia** (alebo sa prípadne obidva pojmy používajú ako ekvivalenty).

A keďže pojem **migrácia** sa dnes používa v oveľa širšom zmysle ako v minulosti – zahŕňa nielen pohyb spojený so zmenou trvalého pobytu, ale aj tzv. sezónne migrácie (obyčajne pohyb poľnohospodárskych robotníkov za sezónnymi prácami), kyvadlové migrácie (kyvadlový pohyb medzi bydliskom a cieľom cesty – pravidelná denná alebo týždenná dochádzka do zamestnania, škôl, ako aj občasné cesty za službami, úradmi, vyšším zdravotníctvom, kultúrou, zábavou), aj **migrácia za prácou** sa chápe v širšom zmysle. Zahŕňa najmä taký pohyb za prácou, ktorý nie je spojený so zmenou trvalého pobytu, ako napríklad časť už spomenutých sezónnych migrácií (pohyb poľnohospodárskych a iných robotníkov za sezónnymi prácami), časť kyvadlových migrácií (pravidelná denná alebo týždenná dochádzka do zamestnania, škôl). Podstatne menšia pozornosť sa venuje zmenám trvalého pobytu, ktoré sú spojené so zmenou pracoviska alebo s priblížením sa k pracovisku.

U nás sa termín **migrácia za prácou** používa hlavne v súvislosti s medzinárodnými pohybmi za prácou. V rámci vnútroštátnych pohybov za prácou sa väčšinou i naďalej používa termín odchádzka a dochádzka za prácou.

2. Pohyb obyvateľstva za prácou v rámci SR

Zrejme najkomplexnejšie údaje o počte odchádzajúcich a dochádzajúcich za prácou v rámci SR, o počte občanov SR pracujúcich v zahraničí alebo o počte cudzincov pracujúcich v SR možno získať zo sčítania obyvateľov, domov a bytov, a to porovnaním miesta bydliska a miesta pracoviska. V období medzi sčítaniami sú však zdroje rôzne. Keďže táto práca je zameraná najmä na pracovné migrácie po roku 2004, nasledujúce analýzy budú vychádzať práve zo zdrojov, ktoré nie sú založené na sčítaní.

2.1 Pohyb za prácou v rámci vnútorného sťahovania obyvateľov SR

Pohyb za prácou v rámci SR možno do istej miery zachytiť aj v štatistike sťahovania spojeného so zmenou trvalého pobytu, ak sťahujúca sa osoba uvedie ako dôvod sťahovania zmenu pracoviska alebo priblíženie sa k pracovisku.²

Trvalé bydlisko mení v SR ročne okolo 90 tisíc osôb (89,7 tisíc v roku 2007). Na 1000 obyvateľov pripadá približne 17 zmien trvalého pobytu, čo je pomerne nízka mobilita. Ani dopyt a ponuka na trhu práce nemajú teda výraznejší vplyv na sťahovanie spojené so zmenou trvalého pobytu. Ako brzdiaci faktor pôsobia aj ceny bytov, ktoré sú pre potenciálnych migrantov často neúnosné, väzby na rodinné prostredie, rodinný dom, atď. (Jurčová, 2003).

Štruktúra vnútorného sťahovania je aj z dlhodobého hľadiska pomerne stabilná. Až 47 % sťahovaní pripadá na sťahovanie v rámci okresu, t.j. obyvateľstvo preferuje sťahovanie na krátke vzdialenosti. Na sťahovanie z okresu do okresu v rámci kraja pripadá 29 % všetkých sťahovaní a na sťahovanie z kraja do kraja 24 %.

V roku 2007 uviedlo iba 3,4 tisíc osôb, t.j. necelé 4 % sťahujúcich sa osôb ako hlavný dôvod sťahovania zmenu pracoviska alebo priblíženie sa k pracovisku. Z regionálneho pohľadu však bola situácia diferencovaná. Pracovné dôvody mali výraznejší podiel iba v sťahovaní na dlhšie vzdialenosti – medzi kraji, kde tvorili 10 % všetkých medzikrajských sťahovaní. Z pracovných dôvodov sa medzi kraji

² Pri zmene obce trvalého pobytu je každá osoba povinná nahlásiť túto zmenu v ohlasovni pobytu v mieste nového bydliska, a pritom vyplniť hlásenie o sťahovaní. Hlásenie o sťahovaní ponúka 9 dôvodov, z ktorých si má sťahujúci vybrať jeden. Ide o zmenu pracoviska, priblíženie sa k pracovisku, štúdium, zdravotné dôvody, sobáš, rozvod, bytové dôvody, nasledovanie rodinného príslušníka a iné dôvody. Sťahujúci však najčastejšie uvádzajú „iné dôvody“, keďže pri vyplňaní hlásenia sa im to javí ako najjednoduchšie. Tento dôvod potom skrýva značnú časť vyššie uvedených dôvodov.

sťahovalo takmer 12 % mužov a takmer 8 % žien, ale najpočetnejšími deklarovateľnými motívmi sťahovania boli bytové dôvody a nasledovanie rodinného príslušníka. Z týchto dôvodov menilo trvalé bydlisko v SR až 64 % sťahujúcich sa.³ To, že pracovné dôvody majú väčšie zastúpenie v sťahovaní na väčšie vzdialenosti, nepriamo potvrdzuje aj vzdelanostná štruktúra migrantov. Osoby s nižším vzdelaním sa sťahujú najmä z obce do obce v rámci okresu. V sťahovaní medzi okresmi v rámci kraja sa vzdelanostná úroveň mierne zvyšuje v prospech osôb so stredoškolským vzdelaním s maturitou. Výrazné rozdiely sú v zastúpení osôb s vysokoškolským vzdelaním. Kým v sťahovaní medzi obcami v okrese malo vysokoškolské vzdelanie okolo 9 % migrantov, v sťahovaní medzi okresmi v rámci kraja to bolo už približne 19 % a v sťahovaní medzi kraji mala vysokoškolské vzdelanie takmer štvrtina migrantov. Získanie adekvátneho zamestnania teda núti špecialistov sťahovať sa vo väčšej miere aj na väčšie vzdialenosti.

Prevalu vo vnútornom sťahovaní má obyvateľstvo vo veku 25–34 rokov, ktoré tvorí asi 30 % sťahujúcich sa v SR. Oproti sťahovaniu z polovice 90. rokov to znamená posun sťahujúcich sa osôb do vyššieho veku (vtedy mala vyššie zastúpenie veková kategória 20–24 ročných). V sťahovaní medzi kraji majú však osoby 25–34 ročné až 36% podiel. Obyvateľstvo vo veku 15–64 rokov tvorí takmer $\frac{3}{4}$ sťahujúcich sa v rámci SR.

Podľa pohlavia majú prevahu ženy, ktoré v roku 2007 tvorili až takmer 54 % sťahujúcich sa. Takéto zastúpenie pohlaví, taktiež približne v pomere 46 (muži) : 54 (ženy), platí aj pre sťahovanie na regionálnej úrovni.

Z hľadiska rodinného stavu medzi sťahujúcimi mali najväčší podiel slobodní, ktorí tvorili v celom vnútornom sťahovaní u mužov 49 % a u žien 43 %. V sťahovaní medzi kraji bolo slobodných mužov a žien ešte nepatrne viac. Sťahovanie osôb žijúcich v manželstve malo o cca 5 % nižšie zastúpenie ako sťahovanie slobodných a pokrývalo logicky zhruba rovnako mužov aj ženy. Sťahovanie rozvedených tvorilo asi 9 % všetkých sťahovaní. Pre sťahovanie ovdovených je typická vyššia mobilita žien ako mužov, a to aj na väčšie vzdialenosti. Kým ovdovení muži tvorili iba 2 % sťahujúcich sa mužov, ovdovené ženy až 7 % sťahujúcich sa žien a medzi sťahujúcimi sa ovdovenými osobami tvorili ovdovené ženy až 82 %.

³ “Iné dôvody“ pre sťahovanie uviedlo v roku 2007 20 % sťahujúcich sa osôb.

Tab. 2.1.1 – Vnútorne sťahovanie medzi krajmi SR v roku 2007

<i>Kraj prist'ahovania</i>	<i>Kraj vyst'ahovania</i>								
	<i>Spolu</i>	<i>BL</i>	<i>TA</i>	<i>TC</i>	<i>NI</i>	<i>ZI</i>	<i>BC</i>	<i>PV</i>	<i>KI</i>
<i>Spolu</i>	21 661	3 650	2 537	2 256	2 669	2 096	2 557	3 152	2 744
<i>BL</i>	5 647	x	1 089	794	898	700	735	719	712
<i>TA</i>	3 889	1 912	x	379	669	216	286	234	193
<i>TC</i>	2 007	354	332	x	404	380	264	170	103
<i>NI</i>	2 908	676	677	387	x	248	487	242	191
<i>ZI</i>	1 743	257	130	370	168	x	320	311	187
<i>BC</i>	1 912	231	187	192	338	303	x	316	345
<i>PV</i>	1 712	116	76	69	105	157	176	x	1 013
<i>KI</i>	1 843	104	46	65	87	92	289	1 160	x

Zdroj: Štatistický úrad SR, Pohyb obyvateľstva SR

Tendencie sťahovania medzi krajmi sú dlhodobo pomerne stabilné a v ostatných dvoch rokoch takmer totožné. Z hľadiska smerov migrácie mal aj v rokoch 2006 a 2007 najväčšiu príťažlivú silu Bratislavský kraj, kde ako atraktor vystupuje hlavné mesto Bratislava. Aj najväčšie migračné prúdy zo všetkých krajov, s výnimkou Prešovského a Košického, smerovali do Bratislavského kraja. Prešovský a Košický kraj mali vzájomné migračné prúdy takmer rovnaké, keď 37 % vyst'ahovaných z jedného kraja smerovalo do druhého kraja. Ale druhý najväčší prúd (približne ¼ vyst'ahovaných z obidvoch krajov) už smeroval do Bratislavského kraja. Ešte pevnejšie migračné väzby sú medzi Bratislavským a Trnavským krajom. Zhruba ½ (51–53 %) vyst'ahovaných z Bratislavského kraja smerovala v obidvoch rokoch do Trnavského kraja a 43 % vyst'ahovaných z Trnavského kraja smerovalo do Bratislavského kraja. S výnimkou migračných prúdov smerujúcich do Bratislavského kraja sa medzi krajmi uplatňuje princíp susedstva, t.j. princíp vzájomnej, objemom pomerne vyrovanej, výmeny migrantov.

Ak porovnáme vzájomné migračné toky, potom Bratislavský kraj strácal obyvateľstvo iba z migrácie s Trnavským krajom. Vo vzťahu s ostatnými krajmi bol migračne ziskový. Naopak, Prešovský kraj strácal vo vzájomnom sťahovaní so všetkými krajmi a Košický kraj mal zisk niekoľko osôb iba s Prešovským krajom, s ostatnými krajmi zaznamenal migračné straty.

Z dlhodobého hľadiska možno za migračne ziskový považovať Bratislavský, Trnavský a Nitriansky kraj, ostatné kraje sú migračne stratové. Aj v roku 2007 najväčšie zisky z vnútornej migrácie zaznamenával Bratislavský kraj (2,0 tis. osôb), ale

jeho prírastok sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom znížil. Najvýraznejšia zmena bola zaznamenaná v Trnavskom kraji, kde v porovnaní s predchádzajúcim rokom sa prírastok zo sťahovania zvýšil takmer o 40 %. Táto situácia je pravdepodobne aj odrazom investičných aktivít v meste Trnava, ktoré priťahujú pracovnú silu. Najväčšie straty mal Prešovský kraj a v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma rokmi sa jeho straty ešte viac prehĺbili.

Tab. 2.1.2 Prírastky (úbytky) vnútorným sťahovaním v krajoch SR

	<i>BL</i>	<i>TA</i>	<i>TC</i>	<i>NI</i>	<i>ZI</i>	<i>BC</i>	<i>PV</i>	<i>KI</i>
1996	593	413	-193	327	-343	-68	-621	-108
1997	43	579	-27	544	-465	-174	-412	-88
1998	-410	1040	-343	650	-376	335	-592	-304
1999	-44	850	-396	631	-185	-74	-537	-245
2000	600	564	-281	352	-344	-55	-873	37
2001	958	633	-411	339	-452	-106	-773	-188
2002	1294	824	-552	534	-277	-185	-1252	-386
2003	487	1574	-306	458	-342	-301	-1263	-307
2004	1007	1152	-500	781	-315	-159	-1449	-517
2005	1858	913	-451	516	-369	-518	-1376	-573
2006	2200	976	-371	343	-362	-677	-1210	-899
2007	1997	1352	-249	239	-353	-645	-1440	-901

Zdroj: Štatistický úrad SR, Pohyb obyvateľstva

2.2. Dochádzka a odchádzka za prácou v rámci SR

Podobné väzby, ako v migrácii spojenej so zmenou trvalého pobytu, sa prejavujú aj v dochádzke a odchádzke za prácou. V období medzi dvoma sčítaniami sú údaje o pohybe za prácou na regionálnej úrovni – medzi krajoch SR – dostupné z Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS). Podľa tohto zdroja v roku 2007 pracovalo mimo svojho bydliska v inom kraji SR okolo 134 tisíc osôb.

Tab. 2.2.1 Dochádzka a odchádzka za prácou v krajoch SR v roku 2007 (v tis.)

<i>Kraj pracoviska</i>	<i>Kraj bydliska</i>								
	<i>BL</i>	<i>TA</i>	<i>TC</i>	<i>NI</i>	<i>ZI</i>	<i>BC</i>	<i>PV</i>	<i>KI</i>	<i>Dochádzka v SR</i>
<i>BL</i>	x	30,6	7,5	12,1	8,4	6,1	8,5	2,7	75,9
<i>TA</i>	1,8	x	1,5	2,3	1,8	0,5	1,7	0,6	10,1
<i>TC</i>	0,2	1,6	x	0,9	2,2	0,2	0,4	0,1	5,5
<i>NI</i>	0,6	3,6	3,4	x	0,3	3,8	0,4	0,1	12,1
<i>ZI</i>	0,2	0,3	2,0	0,3	x	1,5	1,5	0,7	6,4
<i>BC</i>	0,6	0,0	1,2	0,6	2,0	x	0,7	0,3	5,3
<i>PV</i>	0,2	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	x	3,0	4,3
<i>KI</i>	0,2	0,0	0,1	0,0	0,3	1,3	12,3	x	14,2
<i>Odchádzka v SR</i>	3,8	36,1	15,7	16,1	16,2	13,3	25,5	7,4	134,0

Zdroj: Štatistický úrad SR, VZPS

Podľa údajov z VZPS najväčšiu atraktivitu z hľadiska pracovných príležitostí má v rámci Slovenska Bratislavský kraj, kde v roku 2007 pracovalo až okolo 76 tisíc osôb s trvalým bydliskom v inom kraji SR. Do Bratislavského kraja smerujú za prácou už dlhodobo najväčšie prúdy odchádzajúcich za prácou zo všetkých krajov SR, výnimkou Prešovského kraja a Košického kraja (okrem roku 2006, keď aj z Košického kraja najviac osôb smerovalo do Bratislavského kraja). Najväčšia výmena dochádzajúcich za prácou je medzi Bratislavským a Trnavským krajom. Z Trnavského do Bratislavského kraja odchádzalo v posledných rokoch v priemere okolo 30 tisíc osôb. Aj Bratislavský kraj má najväčšiu odchádzku práve do Trnavského kraja, i keď rádovo nižšiu, cca 3 tisíc osôb v roku 2006 a 1,8 tisíc osôb v roku 2007.

Vysoký počet osôb dochádza do Bratislavského kraja aj z Nitrianskeho kraja (okolo 12 tisíc osôb) a z Prešovského kraja (8,5 tisíc osôb). Najviac ekonomicky aktívnych obyvateľov Prešovského kraja však pracuje v Košickom kraji (12,3 tisíc).

Tab. 2.2.2 Saldo dochádzky a odchádzky v krajoch v rámci SR (v tis.)

<i>Rok</i>	<i>BL</i>	<i>TA</i>	<i>TC</i>	<i>NI</i>	<i>ZI</i>	<i>BC</i>	<i>PV</i>	<i>KI</i>
1998	49,1	-14,7	-9,7	-8,9	-10,8	3,9	-15,3	6,3
1999	50,9	-15,1	-7,2	-8,8	-11,7	1,1	-13,9	4,7
2000	54,3	-17,7	-9,1	-10,9	-7,1	-0,1	-13,1	3,6
2001	65,7	-24,6	-10,5	-11,0	-7,8	-0,7	-13,2	2,1
2002	63,8	-25,3	-7,0	-11,3	-8,0	-3,1	-12,2	3,3
2003	68,2	-25,4	-8,9	-9,1	-8,8	-4,0	-14,8	2,9
2004	68,8	-23,1	-6,8	-13,3	-9,1	-3,7	-16,1	3,2
2005	70,4	-22,0	-11,1	-12,2	-7,1	-5,0	-18,1	5,1
2006	69,6	-20,5	-10,4	-7,7	-10,0	-6,0	-19,5	4,7
2007	72,2	-26,0	-10,2	-4,0	-9,7	-8,0	-21,1	6,8

Zdroj: Štatistický úrad SR, VZPS

Z hľadiska počtu pracovných síl najväčšie zisky – najväčšie saldo dochádzky za prácou – má dlhodobo Bratislavský kraj, v ktorom medzikrajská dochádzka kryje ročne približne 70 tisíc pracovných miest. Ziskovým je aj Košický kraj, kde saldo dosahuje necelých 7 tisíc osôb. Ostatné kraje sú odchádzkové. Najväčšie pasívne saldo má Trnavský kraj, v súčasnosti na úrovni 26 tisíc osôb. K nemu sa približuje Prešovský kraj s pasívnym saldom vo výške 21 tisíc osôb, ktoré sa od roku 2000 trvale prehĺbuje. Pasívne saldo Trenčianskeho a Žilinského kraja je o polovicu nižšie, dosahuje 10 tis.

osôb a pasívne saldo Banskobystrického kraja je na úrovni 8 tisíc osôb. Pasívne saldo Nitrianskeho kraja sa od roku 2004 postupne znižuje, v roku 2007 dosiahlo 4 tisíc osôb.

3. Zahraničné sťahovanie vo vzťahu k pohybu za prácou

Vstup Slovenskej republiky do EÚ mal vplyv aj na zvýšenie počtu prisťahovaných do SR⁴. Podľa evidencie Štatistického úradu SR už v roku 2004 sa oproti roku 2003 prisťahovalo do SR o 1,9 tisíc osôb viac a v roku 2007 v porovnaní s rokom 2004 už bol počet prisťahovaných takmer dvojnásobný. Keďže počet vystťahovaných v roku 2007 sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom výraznejšie nezmenil, bol vyšší iba o 100 osôb, rast počtu prisťahovaných sa premietol do výrazného zvýšenia migračného prírastku, ktorý bol takmer o 3 tisíc osôb (t.j. o 76 %) vyšší ako v roku 2006 .

Tab. 3.1 – Zahraničné sťahovanie

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>prisťahovaní</i>	2 477	2 303	2 052	2 072	2 274	2 023	2 312	2 603	4 460	5 276	5 589	8 624
<i>vystťahovaní</i>	222	572	746	618	811	1 011	1 411	1 194	1 586	1 873	1 735	1 831
<i>saldo</i>	2 255	1 731	1 306	1 454	1 463	1 012	901	1 409	2 874	3 403	3 854	6 793

Zdroj: Štatistický úrad SR, Pohyb obyvateľstva

Zásadný vplyv na vývoj počtu prisťahovaných do SR malo rozšírenie EÚ o Rumunsko a Bulharsko k 1.1.2007, pretože práve tieto dve krajiny sa zaradili medzi 5 krajín s najvyšším počtom prisťahovaných do SR (ako občania EÚ majú právo na trvalý pobyt v SR, predtým potrebovali na pobyt v SR dlhší ako 3 mesiace povolenie).

Z Rumunska sa v r. 2007 prisťahovalo približne 2,5 tisíc osôb, t.j. až 29 % všetkých prisťahovaných do SR; z toho bolo 1,9 tisíc mužov. Aj počet prisťahovaných z Bulharska sa v r. 2007 zvýšil. Kým v roku 2006 sa z Bulharska do SR prisťahovalo iba 17 osôb, v roku 2007 to bolo už viac ako 500 osôb. Takmer 1,2 tisíc osôb sa prisťahovalo z Českej republiky, ktorá je tradičnou zdrojovou krajinou imigrácie pre SR, okolo 700 osôb sa prisťahovalo z Nemecka a 570 osôb z Maďarska.

Medzi prisťahovanými prevládajú muži, iba medzi prisťahovanými z Ukrajiny prevládajú ženy. Častým dôvodom prisťahovania žien z Ukrajiny (a Ruska) je sobáš. Vo všeobecnosti medzi dôvodmi sťahovania majú vysoké zastúpenie dôvody týkajúce

⁴ Ide iba o sťahovanie spojené so zmenou trvalého pobytu.

zlúčenia rodiny (štatisticky vykazované ako sobáš a nasledovanie rodinného príslušníka), a potom pracovné dôvody (zmena pracoviska a priblíženie sa k pracovisku). V roku 2007 sa z rodinných dôvodov prisťahovalo okolo 13 % osôb a pracovné dôvody uviedlo takmer 7 % prisťahovaných. Je pravdepodobné, že u prisťahovaných z Rumunska a Bulharska s prevahou mužov ide práve o pracovné dôvody, a to najmä v súvislosti s výkonnosťou ekonomík v krajinách ich pôvodu. Štatistické hlásenie uvádza ako príčinu sťahovania aj „iné dôvody“ (v roku 2007 ich uviedlo až 77 % prisťahovaných zo zahraničia). A práve za túto príčinu sa schovávajú najčastejšie všetky reálne príčiny sťahovania, aj u občanov Rumunska a Bulharska.

U vystahovaných boli pracovné a rodinné dôvody zastúpené ešte výraznejšie (12 % a 34 %) a sobáš u žien bol dôvodom vystahovania až v 18 % prípadov.

Dôvody migrácie potvrdzuje nepriamo aj veková štruktúra. Viac ako 70 % prisťahovaných zo zahraničia bolo vo veku 20–49 rokov a v produktívnom veku bolo až 92 % prisťahovaných. Pritom muži oboch uvedených skupín mali vyššie zastúpenie medzi prisťahovanými mužmi ako ženy (u mužov tvorili 76 %, resp. 93 % prisťahovaných mužov, u žien 66 %, resp. 85% prisťahovaných žien).

Najviac osôb sa zo SR vystahovalo do Česka, Rakúska a Nemecka. Vzhľadom na problémy s evidenciou vystahovaných by reálny počet vystahovaných bol pravdepodobne vyšší ako registrovaný počet a reálne migračné saldo adekvátne nižšie. Veková štruktúra vystahovaných ešte viac zvyrazňuje rodinné a pracovné dôvody migrácie. Osoby vo veku 20–49 rokov majú až 74% zastúpenie, ale zastúpenie osôb v produktívnom veku je nižšie ako u prisťahovaných. To len potvrdzuje tézu, že do zahraničia odchádzajú najmä mladí ľudia. Na rozdiel od prisťahovaných v štruktúre vystahovaných podľa pohlavia mali ženy týchto vekových skupín vyššie zastúpenie medzi vystahovanými ženami ako muži (ženy vo veku 20–49 rokov tvorili 78 % a v produktívnom veku 87 % vystahovaných žien, u mužov tvorili príslušné skupiny 61 % a 81 % vystahovaných mužov).

Z regionálneho hľadiska aj migrantov zo zahraničia najviac priťahuje Bratislavský kraj, do ktorého v roku 2007 smerovalo 21 % prisťahovaných. Podiel prisťahovaných do Trnavského kraja dosiahol 18 % a približne po 16 % prisťahovaných smerovalo do Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja. Najmenej atraktívnymi boli v roku 2007 Košický a Prešovský kraj, kam smerovalo 6,6 %, resp. 6,8 % prisťahovaných do SR a len o málo viac (7,2 a 7,4 %) smerovalo do Banskobystrického a Žilinského kraja.

Napriek nedostatočnej evidencii vystáňovaných aj tu možno pozorovať isté zmeny v zámeroch sťahujúcich sa. Najviac osôb už neodchádza do zahraničia z Bratislavského kraja, ako to bolo v predchádzajúcich rokoch, ale z Trenčianskeho kraja – takmer 17 %. Takmer 16 % sa do zahraničia vystáňovalo z Prešovského kraja a takmer 15 % zo Žilinského kraja.

Tab. 3.2 Zahraničné sťahovanie v krajoch SR v roku 2007

	<i>Pristáňovani</i>			<i>Vystáňovani</i>			<i>Migračné saldo</i>		
	<i>spolu</i>	<i>muži</i>	<i>ženy</i>	<i>spolu</i>	<i>muži</i>	<i>ženy</i>	<i>spolu</i>	<i>muži</i>	<i>ženy</i>
<i>Bratislavský</i>	1 804	1 175	629	258	100	158	1 546	1 075	471
<i>Trnavský</i>	1 586	1 084	502	131	49	82	1 455	1 035	420
<i>Trenčiansky</i>	1 398	1 163	235	305	212	93	1 093	951	142
<i>Nitriansky</i>	1 419	1 017	402	213	70	143	1 206	947	259
<i>Žilinský</i>	640	407	233	270	98	172	370	309	61
<i>Banskobystrický</i>	622	410	212	164	51	113	458	359	99
<i>Prešovský</i>	583	367	216	292	123	169	291	244	47
<i>Košický</i>	572	333	239	198	87	111	374	246	128

Zdroj: Štatistický úrad SR, Pohyb obyvateľstva

Migračný prírastok vo výške okolo 6,8 tisíc osôb zaraďuje SR ku krajinám s nízkym prírastkom zo zahraničného sťahovania. Pritom zisky zo zahraničného sťahovania evidujú všetky kraje SR. V roku 2007 mali najväčšie prírastky Bratislavský, Trnavský a Nitriansky kraj. Najmä v Trnavskom a Nitrianskom kraji prírastky nepochybne súvisia so zahraničnými investíciami. V Žilinskom kraji, v ktorom bola intenzita zahraničného sťahovania v predchádzajúcich rokoch tiež ovplyvnená zahraničnými investíciami, sa situácia zmenila v smere poklesu migračných prírastkov zo zahraničia. Vysoký prírastok mal aj Trenčiansky kraj, taktiež v súvislosti so zahraničnými investíciami – v novorozvíjajúcom sa sektore elektrotechnického priemyslu s priamymi zahraničnými investíciami v oblasti Novej Dubnice.

4. Cudzinci a ich pracovné aktivity v SR

4.1 Pobyt cudzincov v SR

Štatistický úrad SR poskytuje údaje o všetkých osobách prisťahovaných do SR na trvalý pobyt, t.j. údaje o prisťahovaných cudzincoch i občanoch SR. Údaje o prisťahovaných cudzincoch podľa štátneho občianstva – občanoch tretích krajín⁵ prisťahovaných do SR na základe povolenia na trvalý pobyt a údaje o zaregistrovaných občanoch EÚ/EHP⁶ a Švajčiarska na trvalý pobyt v SR, poskytuje Úrad hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra SR. Takto evidovaní cudzinci s trvalým pobytom sú potom zahrnutí aj v štatistikách Štatistického úradu SR.

Okrem cudzincov s trvalým pobytom eviduje Ministerstvo vnútra aj cudzincov s inými typmi pobytov. Z hľadiska pracovných migrácií má medzi nimi osobitné postavenie evidencia cudzincov s prechodným pobytom.

Prechodný pobyt v SR môže byť udelený za účelom podnikania, zamestnania, štúdia, činnosti podľa osobitných programov, zlúčenia rodiny a plnenia služobných povinností civilnými zložkami ozbrojených síl. Udeľuje sa na dobu potrebnú na dosiahnutie účelu, najviac však na dva roky.

Prechodný pobyt sa občanovi EÚ/EHP neudeľuje. Jeho pobyt sa považuje za trvalý, splňa nasledovné podmienky: ak sa mieni zdržiavať na území SR viac ako tri mesiace a

- je zamestnaný,
- podniká,
- študuje na štátnej alebo štátom uznanej škole,
- má finančné prostriedky na zabezpečenie pobytu a zdravotné poistenie na území SR.⁷

Osobitnou kategóriou cudzincov sú Slováci žijúci v zahraničí, ktorých sa v roku 2007 prihlásilo na prechodný pobyt 1230. Prechodný pobyt získavajú na základe osvedčenia, že ide o Slováka žijúceho v zahraničí. Ich pobyt v SR je časovo neobmedzený.⁸

⁵ Cudzinci tretích krajín sú občania z krajín mimo EÚ.

⁶ Švajčiarsko a krajiny EHP mimo EÚ - Lichtenštajnsko, Nórsko, Island rozšírili s EÚ dohody o voľnom pohybe osôb.

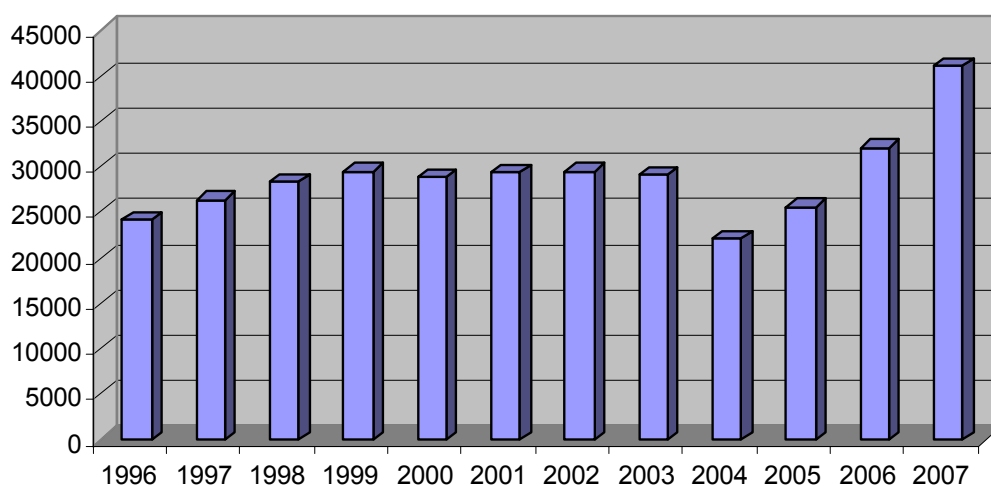
⁷ Zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov.

⁸ Ročenka ÚHCP P PZ, 2006.

Občianstvo v EÚ udeľuje každému občanovi EÚ základné a individuálne právo voľne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov. Občania EÚ (platí to aj pre občanov EHP a Švajčiarska⁹) sú podľa zákona č. 48/2002 Z. z. povinní prihlásiť sa na **trvalý pobyt** na policajnom útvare podľa miesta pobytu v SR. Nesplnenie tejto povinnosti však nepodlieha sankciám, preto údaje o zaregistrovaných občanoch EHP predstavujú iba tú časť občanov EHP v SR, ktorá právo registrácie využila.¹⁰

Cudzincom z tretích krajín sa trvalý pobyt udeľuje najčastejšie za účelom zlúčenia rodiny. Na druhej strane pre cudzincov s povoleným trvalým pobytom je výhodou to, že sa od nich nevyžaduje povolenie na zamestnanie v SR.

Graf 4.1.1 Cudzinci s povoleným pobytom a občania EÚ žijúci v SR

Zdroj: ÚHCP MV SR, 2008

Celkový počet evidovaných cudzincov žijúcich v SR ku koncu roku 2007 sa v porovnaní s rokom 2004, v ktorom SR vstúpila do EÚ, zdvojnásobil a v histórii SR tak dosiahol najvyššiu hodnotu, až 41,2 tisíc osôb. Podiel cudzincov na obyvateľstve SR sa zvýšil na necelých 0,8 %, čo je v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ stále veľmi nízka hodnota (napr. podiel cudzincov v ČR dosahuje 3,8 % z obyvateľstva ČR).

Zásľuhu na zvýšení počtu cudzincov v SR majú najmä občania Rumunska, ktorých sa v roku 2007 na trvalý pobyt zaregistrovalo 3 tisíc. Druhú najpočetnejšiu

⁹ V textoch sa obyčajne skrátene uvádza EÚ/EHP, alebo iba EHP, ale do úvahy sa berie aj Švajčiarsko.

¹⁰ Ročenka ÚHCP P PZ, 2006.

skupinu prisťahovaných tvorili občania ČR (1,2 tisíc osôb), ďalej občania Nemecka, Maďarska, Bulharska a Poľska, teda výlučne občania EÚ.

V roku 2007 sa výrazne zvýšil aj počet cudzincov (občanov tretích krajín) prisťahovaných na prechodný pobyt (o 70 %), medzi ktorými tvorili najpočetnejšie skupiny občania Ukrajiny (takmer tisíc osôb), Srbska a Čiernej Hory (0,5 tisíc osôb) a takmer rovnakým podielom prispeli občania Vietnamu, Kórejskej republiky a Číny (po cca 0,4 tisíc osôb, t.j. 9 %). Počet cudzincov žijúcich v SR na prechodný pobyt tak k 31.12. 2007 dosiahol 7,6 tisíc osôb.

Ku koncu roku 2007 tvorili najväčšiu skupinu cudzincov žijúcich v SR občania Českej republiky (6 tisíc osôb, t.j. 14,5 %). Druhou najväčšou skupinou boli občania Poľska (4,0 tisíc osôb, t.j. 9,7 %), potom občania Ukrajiny (3,8 tisíc osôb, t.j. 9,3 %). Ďalej nasledovali občania Rumunska, Nemecka a Maďarska, ktorí tvorili po cca 7 % cudzincov v SR.

V evidencii cudzincov nielen v SR, ale aj v iných krajinách, je problémom ukončenie ich pobytu. Cudzinci s prechodným pobytom nemajú povinnosť deregistrácie, ak ukončia svoj pobyt v SR skôr, ako bola predpokladaná doba pobytu. Ich pobyt sa potom ukončí iba štatisticky, na základe povolenej a nie reálnej dĺžky pobytu.

Tab. 4.1.1 Cudzinci s novým povoleným pobytom v SR (toky)*

	<i>Spolu</i>	<i>BL</i>	<i>TA</i>	<i>TC</i>	<i>NI</i>	<i>ZI</i>	<i>BC</i>	<i>PV</i>	<i>KI</i>
	<i>Počet osôb</i>								
2004	8081	2652	717	579	670	1168	526	624	1145
2005	7592	2267	686	737	948	899	583	491	981
2006	11312	3805	1058	1203	1115	1131	782	933	1285
2007	15159	4854	2474	1670	1814	952	935	984	1476
	<i>Podiel v %</i>								
2004	100,0	32,8	8,9	7,2	8,3	14,5	6,5	7,7	14,2
2005	100,0	29,9	9,0	9,7	12,5	11,8	7,7	6,5	12,9
2006	100,0	33,6	9,4	10,6	9,9	10,0	6,9	8,2	11,4
2007	100,0	32,0	16,3	11,0	12,0	6,3	6,2	6,5	9,7

*vrátane občanov EHP a Švajčiarska, bez ohľadu na typ pobytu

Zdroj: UHCP MV SR, 2008

Aj z dát hraničnej a cudzineckej polície vyplýva, že cudzinci (bez ohľadu na typ pobytu) preferujú Bratislavský kraj, do ktorého ročne smeruje asi 1/3 prisťahovaných cudzincov. Zastúpenie prisťahovaných cudzincov v ostatných krajoch prevažne korešponduje aj s umiestňovaním zahraničných investícií. Výraznejší záujem cudzincov o prisťahovanie do Žilinského kraja v rokoch 2004–2006 súvisel s investíciami Kia – Motors. Vtedy sa do tohto kraja prisťahovalo (napr. na trvalý

pobyť) po Bratislavskom kraji najviac cudzincov. Zahraničné investície, i keď podstatne nižšie, smerovali aj do Košického kraja, najmä do elektrotechnického a strojárskeho priemyslu, výroby ocele a potravinárskeho priemyslu, a smerovali tu i vyššie počty cudzincov. V roku 2007 sa zvýšili priame zahraničné investície v Nitrianskom kraji a zvýšil sa aj prílev cudzincov. V tom istom roku zaznamenal Košický kraj prítok takmer 1,5 tisíc cudzincov¹¹, ale ich podiel na prisťahovaných do SR sa znížil. Keď v roku 2007 investície poklesli v Žilinskom kraji, počet a podiel prisťahovaných cudzincov patril už k najnižším v SR. Najvyšší prírastok počtu cudzincov bol zaznamenaný v roku 2007 v Trnavskom kraji a až vtedy sa výrazne prejavil nárast cudzincov, zrejme v súvislosti s predchádzajúcimi investíciami. Z hľadiska zahraničných investícií boli poddimenzované Banskobystrický a Prešovský kraj a do nich smerovali aj najnižšie počty cudzincov.

Tab. 4.1.2 Cudzinci s povoleným pobytom v SR k 31.12. (stavy)*

	<i>Spolu</i>	<i>BL</i>	<i>TA</i>	<i>TC</i>	<i>NI</i>	<i>ZI</i>	<i>BC</i>	<i>PV</i>	<i>KI</i>
	<i>Počet osôb</i>								
2004	22108	5627	2021	1526	2521	2023	1947	2546	3897
2005	25638	6570	2323	1953	3056	2695	2180	2667	4194
2006	32153	9200	2913	2717	3614	3363	2487	3217	4640
2007	41154	12383	4765	3605	4817	3874	2866	3747	5097
	<i>Podiel v %</i>								
2004	100,0	25,5	9,1	6,9	11,4	9,2	8,8	11,5	17,6
2005	100,0	25,6	9,1	7,6	11,9	10,5	8,5	10,4	16,4
2006	100,0	28,6	9,1	8,5	11,2	10,5	7,7	10,0	14,4
2007	100,0	30,1	11,6	8,8	11,7	9,4	7,0	9,1	12,4

*vrátane občanov EHP a Švajčiarska, bez ohľadu na typ pobytu

Zdroj: UHCP MV SR, 2008

Z hľadiska kumulovaných investícií prvé dve miesta patria Bratislavskému a Košickému kraju, a práve v týchto krajoch žije najväčší podiel cudzincov (bez ohľadu na typ pobytu)¹². Ku Košickému kraju sa však počtom a podielom cudzincov už priblížili Trnavský a Nitriansky kraj.

¹¹ Agentúra SARIO zrealizovala v Košickom kraji v roku 2007 až 16 projektov – najviac v SR. <http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=59639>, prístup 2.7.2008.

¹² <http://www.e-tradecenter.biz/infocenter/0002/0040/>, prístup 30.6.2006

4.2 Zamestnávanie cudzincov v SR

Ako už bolo uvedené, dôvodom na udelenie prechodného pobytu cudzincom býva často ich zamestnanie alebo podnikanie na území SR.

Ak sa chce **cudzinec z tretích krajín** (ktorý nie je občanom EHP a Švajčiarska) zamestnať v SR na základe individuálneho záujmu alebo podľa medzinárodných zmlúv o zamestnávaní občanov, musí mať povolenie na zamestnanie. Žiadosť o povolenie na zamestnanie musí cudzinec alebo jeho budúci zamestnávateľ podať pred príchodom cudzinca do SR. Pri posudzovaní žiadosti cudzinca sa zvažuje situácia na trhu práce v SR. Je možnosť zamestnať cudzinca aj bez ohľadu na trh práce SR, ak ide o cudzinca, ktorý bude zamestnaný na základe medzinárodnej zmluvy o zamestnávaní, ktorá toto ustanovenie obsahuje. Podobne bez ohľadu na trh práce sa môžu zamestnať cudzinci, ktorí by mali vykonávať prácu na základe vnútro podnikového transferu podľa dohody o WTO¹³. Až po získaní povolenia na zamestnanie môžu získať títo cudzinci povolenie na prechodný pobyt za účelom zamestnania u určitého zamestnávateľa. Pri zmene zamestnávateľa musí cudzinec požiadať o nové povolenie na zamestnanie. Pri zmene účelu prechodného pobytu musí taktiež podať novú žiadosť.

Osobitné predpisy platia pre **zamestnávanie občanov EHP** a ich rodinných príslušníkov a od 1.5.2005 **aj pre občanov Švajčiarska** a ich rodinných príslušníkov. Podľa zákona č. 5/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov títo občania majú rovnaké postavenie v pracovnoprávných vzťahoch ako občania SR, ak tento zákon neustanovuje inak. Zaručuje im to slobodu pohybu, bez diskriminácie. Platí to nielen pre stálych pracovníkov, ale aj pre sezónnych pracovníkov, pracovníkov z prihraničných oblastí, ako aj pre tých, ktorí poskytujú služby.¹⁴ Z uvedeného zákona a jeho novelizácií súčasne vyplýva, že Slovenská republika neuplatňuje reštrikcie voči žiadnej z krajín prístupujúcich v roku 2004 a 2007.¹⁵

Podľa nariadenia Rady (EHS) č. 311/76 o zostavovaní štatistík zahraničných pracovníkov je SR povinná štatisticky vykazovať pohyb cudzincov za prácou v SR. Sledované údaje v SR zbiera a spracováva Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny.

¹³ Zákon č. 5/2004 Z. z. o zamestnanosti v znení neskorších predpisov a zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov,

<http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=775>, prístup 2.7.2008.

¹⁴ <http://www.employment.gov.sk/new/>, prístup 9.4.2008

¹⁵ Z krajín EÚ 10 zaviedli reštrikcie voči občanom Rumunska a Bulharska iba Maďarsko a Malta. Z krajín EÚ 15, ktoré neuplatňujú reštrikcie voči krajinám z EÚ 8, iba Fínsko a Švédsko neuplatňujú reštrikcie ani voči Rumunsku a Bulharsku.

Ohlasovaciú povinnosť o pohybe cudzincov za prácou majú zamestnávateľa, a to prostredníctvom informačných kariet. Na informačných kartách sa evidujú nielen občania EHP a Švajčiarska, ale aj tí cudzinci, ktorí na výkon svojej práce nepotrebujú povolenie na zamestnanie a cudzinci, ktorí nie sú občanmi EHP, ale rodinnými príslušníkmi občanov EHP. Táto povinnosť platí aj v prípade, ak takéhoto cudzinca vyšle zamestnávateľ z iného členského štátu na prácu do SR. Zamestnávateľ má ohlasovaciú povinnosť prostredníctvom informačnej karty aj v oblasti zamestnávania a stáží na základe bilaterálnych dohôd.¹⁶ Zamestnávateľ je povinný informovať aj o skončení pracovnoprávneho vzťahu alebo vyslania na výkon práce.

Ako už bolo uvedené, informácie o cudzincoch pracujúcich v SR poskytuje evidencia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVAR). Podľa predbežných údajov v roku 2007 pracovalo v SR 10,1 tisíc cudzincov, v roku 2006 6,5 tisíc cudzincov, v roku 2005 5,7 tisíc cudzincov, ale v roku 2004 iba 2,8 tisíc. Medzi nimi mali najvyššie zastúpenie občania členských krajín EÚ.

Na základe informačných kariet možno konštatovať, že v Slovenskej republike pracovalo v roku 2006 4,8 tisíc občanov ostatných štátov EÚ, v roku 2007 sa ich počet zvýšil na 7,9 tisíc a tvorili až 73 % všetkých zamestnaných cudzincov v SR. Pritom občania EÚ 10 sa na počte zamestnaných z EÚ podieľali v roku 2006 zhruba polovicou, ale v roku 2007 už dvoma tretinami. V roku 2006 pracovalo v SR viac ako 1,1 tisíc občanov Českej republiky, 1,0 tisíc občanov Poľska, viac ako 0,7 tisíc občanov Francúzska, 0,4 tisíc občanov Nemecka, atď. V roku 2007 už prvenstvo patrilo občanom Rumunska, ktorých v Slovenskej republike pracovalo 1,9 tisíc, za nimi nasledovali občania ČR (1,5 tisíc osôb), ďalej občania Poľska (0,9 tisíc), Francúzska (0,8 tisíc), Maďarska (0,6 tisíc), Nemecka (0,5 tisíc), atď.

Z 1,2 tisíc cudzincov, ktorí **potrebovali povolenie na zamestnanie**, bolo v roku 2006 najviac – 290 občanov Ukrajiny, okolo 240 občanov z Kórejskej republiky a okolo 100 občanov Rumunska (pred vstupom Rumunska do EÚ). Približne 80 osôb bolo z USA, čo bol výrazný pokles v porovnaní s rokmi 2004 a 2005, keď v SR pracovalo okolo 150 občanov USA.

V roku 2006 pracovalo v SR približne 600 cudzincov tretích krajín na základe takého pracovnoprávneho vzťahu, v ktorom sa **nevyžadovalo povolenie na**

¹⁶ Slovenská republika má uzatvorené bilaterálne dohody s Českou republikou, Maďarskom, Poľskom, Nemeckom, Luxemburskom, Fínskom a Švajčiarskom.

zamestnanie. Takto bolo v SR zamestnaných okolo 140 občanov Kórejskej republiky, približne 120 občanov Ukrajiny a okolo 90 občanov Rumunska.

Z cudzincov tretích krajín, ktorí pracovali v SR v roku 2007, bolo najviac z Ukrajiny – 519 osôb, z Kórey 484 osôb, USA 199 osôb, Vietnamu 148 osôb a Ruska 101 osôb.¹⁷

Podklad pre štatistické informácie o podnikateľoch podľa štátnej príslušnosti získal ŠÚ SR z evidencie Registra organizácií a Registra obyvateľov. Podľa dosiaľ publikovaných údajov (ŠÚ SR, 2006) na území SR podnikalo v roku 2005 3,2 tisíc cudzincov, z toho bolo 0,7 tisíc z Českej republiky a 0,6 tisíc z Ukrajiny. Zastúpenie ostatných krajín bolo nízke. V SR teda napríklad v roku 2005 pracovalo spolu takmer 9 tisíc cudzincov, čo však bol v porovnaní so susednými krajinami veľmi nízky počet (ŠÚ SR, 2006). Z regionálneho pohľadu (NUTS 2) cudzinci pracovali najmä v západoslovenskom regióne (63 %) a východoslovenskom regióne (36 %).

Pracovná imigrácia zatiaľ nie je kľúčovým komponentom ekonomického rozvoja SR, ale pri stabilizácii ekonomického vývoja sa SR začína stávať aj cieľovou krajinou pre migrantov zo zahraničia prichádzajúcich za prácou. Zahraničné investície sú spojené najmä s prísunom kvalifikovanej pracovnej sily. Napríklad v roku 2006 zo 4,8 tisíc občanov EÚ pracujúcich v SR malo 2,3 tisíc osôb (49 %) vysokoškolské vzdelanie. Viac ako 28 % občanov EÚ pracovalo na pozíciách vedúcich a riadiacich zamestnancov organizácií podnikov a spoločností, 1/5 pracovala na pozíciách vedeckých a odborných duševných pracovníkov a okolo 16 % na pozíciách technických, zdravotníckych a pedagogických zamestnancov. Asi 11 % bolo zamestnaných pri obsluhu strojov a zariadení. Z hľadiska OKEČ pracovali najmä v odvetviach na výrobu zdravotníckych, presných a optických prístrojov, pri úprave a rozvode vody, vo výskume a vývoji a vo verejnej správe.

Cudzinci tretích krajín, od ktorých sa nevyžaduje povolenie na zamestnanie, pracovali tiež najmä na pozíciách vedúcich a riadiacich zamestnancov organizácií podnikov a spoločností (22 %), na pozíciách vedeckých a odborných duševných pracovníkov (16 %) a na pozíciách technických, zdravotníckych a pedagogických zamestnancov (19 %). Vysokoškolské vzdelanie malo 43 % osôb. Z hľadiska OKEČ pracovali najmä vo výrobe motorových vozidiel a v školstve. U cudzincov, pracujúcich na základe povolenia na zamestnanie, malo vysokoškolské vzdelanie 36 %, čo bol

¹⁷ Za rok 2007 údaje o cudzincoch tretích krajín pracujúcich v SR podľa typu povolenia neboli k dispozícii.

rovnaký podiel, ako podiel cudzincov so stredoškolským vzdelaním bez maturity. U ostatných cudzincov bol podiel pracujúcich s nižším vzdelaním menší ako u cudzincov s povoleným pobytom.

Z hľadiska veku bola vo všetkých kategóriách približne polovica cudzincov vo veku 25–39 rokov. Z hľadiska predpokladanej dĺžky trvania zamestnania až 85 % občanov EÚ/EHP a cudzincov bez povolenia na zamestnanie deklarovalo záujem pracovať v SR dlhodobo, t.j. 6–12 mesiacov alebo viac ako 12 mesiacov, ale u cudzincov s povolením na zamestnanie to bolo dokonca až 96 %.

V niektorých rezortoch sa už aj na Slovensku prejavuje nedostatok pracovných síl, najmä v robotníckych profesiách, čo do istej miery vykrývajú zahraniční pracovníci (napr. v rezorte strojárstva). Pri vysokej miere nezamestnanosti v SR je však zatiaľ tento nedostatok pracovných síl diskutabilný. Obsadenie voľných pracovných miest by si vyžadovalo vyššiu mobilitu pracovnej sily aj v rámci SR. Voľné pracovné miesta začali obsadzovať aj Rumuni a Bulhari, najmä po vstupe ich krajín do EÚ. Záujem o zamestnanie v SR pretrváva aj zo strany Ukrajincov.

Predpokladá sa, že v súvislosti so starnutím populácie sa zdroje pracovných síl v SR budú znižovať a ich nedostatok budú vo väčšej miere vykrývať aj pracovné sily zo zahraničia, najmä také, ktoré nenájdu uplatnenie na trhoch práce vyspelých krajín. Je však pravdepodobné, že situácia na trhu práce sa môže v najbližšom období výrazne zmeniť. Naznačuje to aj vývoj v poslednom štvrtroku, keď aj v SR niektoré podniky začínajú obmedzovať výrobu a prepúšťať zamestnancov.

5. Migrácia občanov SR za prácou do zahraničia

Migračná politika Slovenska sa vyvíja v rámci migračnej politiky EÚ. Migračná politika EÚ sa v rámci Amsterdamskej dohody presunula z tretieho piliera (vlastná zodpovednosť každého štátu a iba poradenstvo inštitúcií EÚ) do prvého piliera (spoločná politika EÚ na báze Nariadení a Smerníc Európskej Komisie). Doteraz sú unifikované pravidlá udeľovania azylu (Dublinský protokol), jednotne bol vyriešený voľný pohyb občanov EÚ a boli určené niektoré pravidlá, týkajúce sa občanov tretích krajín, napr. právo na zlúčenie rodiny. Ďalšie aspekty spoločnej politiky EÚ v tejto oblasti sa upravujú.

5.1 Situácia v migrácii za prácou pred rozšírením EÚ

5.1.1 Odhady počtu migrantov v EÚ

Pred rozšírením EÚ v roku 2004 silneli v EÚ 15 obavy pred zahltením pracovných trhov týchto krajín migrantmi z prístupujúcich krajín. Odhady sa týkali najmä pracovnej emigrácie z 10 krajín strednej a východnej Európy ako celku do krajín EÚ 15. Ako uvádza Vavrečková a kol. (2007), odhady boli vypracované najmä použitím ekonometrických modelov a týkali sa prevažne obdobia bezprostredne po zavedení voľného pohybu pracovníkov. Ročné odhady celkového pracovného potenciálu týchto krajín boli rôzne vysoké, pohybovali sa v intervaloch od 590 tisíc až 1180 tisíc osôb (Franzmeier, Brücker, 1997), 270 tisíc až 790 tisíc osôb (Hille, Straubhaar, 2001), 360 tisíc osôb (Alvarez–Plata et al., 2003), 335 tisíc osôb (Boeri, Brücker, 2001) až po 117 tisíc pracujúcich (Boeri, Brücker, 2001), atď.

Na druhej strane napr. Sinn et al. (2001) odhadovali pomerne vysokú hodnotu migračného potenciálu 5 krajín – Poľska, ČR, SR, Maďarska a Rumunska – pre migráciu do Nemecka, a to na 4–5 % populácie krajín pôvodu (odhadované na základe podielu tureckých prisťahovalcov v Nemecku). Podobne ročný migračný potenciál smerom na západ krajín Poľska, ČR, SR, Maďarska a Slovinska odhadli Franzmeier, Brücker (1997) na 340 – 680 tisíc osôb (Heinz a Ward–Warmedinger, 2006). Fassmann a Hintermann (1998) odhadli migračný potenciál Poľska, Českej republiky, Slovenska a Maďarska (smerujúci do západnej Európy) dokonca „niekde medzi možnými štyrmi

miliónmi a najpravdepodobnejšími 700 tisícami osôb“ (osoby, ktoré chcú odísť a plánujú krátkodobý alebo dlhodobý pobyt v západnej Európe).

Ani podmienky na trhu práce vo vysielajúcich krajinách nie sú nevyhnutne indikátorom ďalšieho emigračného potenciálu alebo veľkosti budúcich migračných tokov. Napr. na základe údajov o zamestnanosti pri rozširovaní EÚ v 80. rokoch sa predpokladalo, že na konci prechodného obdobia budú mať ostatné krajiny EÚ okolo 1,5 mil. emigrantov zo Španielska a Portugalska. V skutočnosti sa zaznamenala emigrácia z týchto krajín spolu okolo 130 tisíc osôb počas prechodného obdobia (1987–1992/93) a okolo 90 tisíc v nasledujúcich dvoch rokoch. Podobne ani najväčší nárast počtu gréckych občanov vo väčšine krajín EÚ nebol zaznamenaný bezprostredne po vstupe Grécka do EÚ, ale po prechodnom období v rokoch 1990 – 1992. Najvyššie počty Španielov zaznamenali v pôvodných krajinách EÚ v rokoch 1989 – 1991 a najvyššie počty Portugalcov v roku 1994 Preto štúdie, ktoré vychádzali zo skúseností predchádzajúcich rozširovaní EÚ, už predpokladali, že migračný potenciál bude nižší. Odhady sa pohybovali na úrovni 130 tisíc až 210 tisíc osôb ročne. (Jurčová, Vaňo, 2003; Salt et al., 2000).

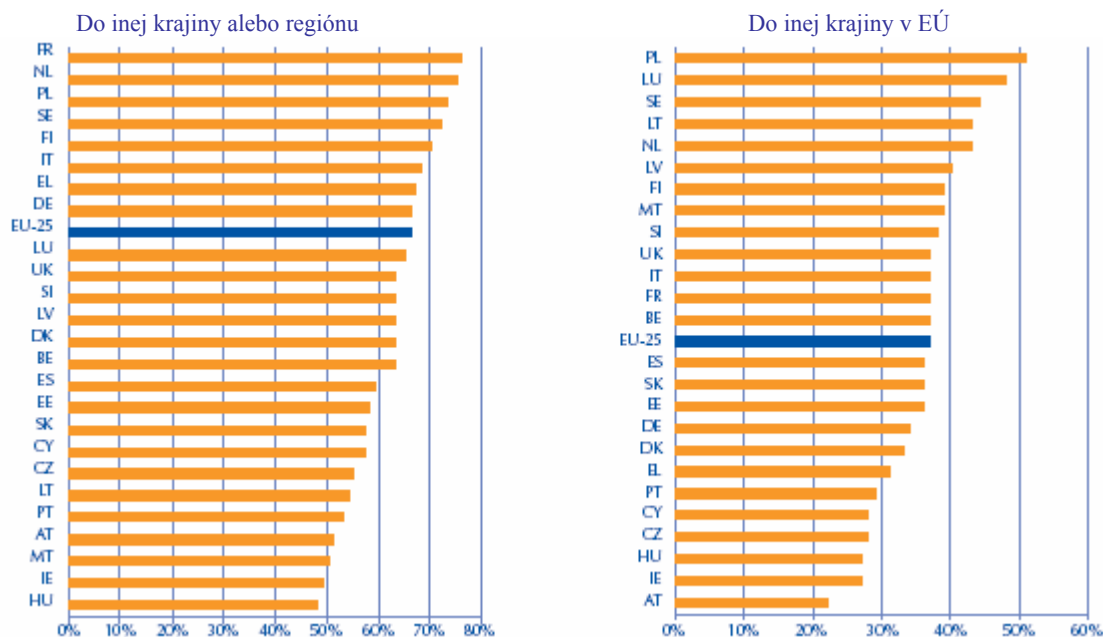
Skutočne, už pred rozšírením EÚ v roku 2004 sa ukazovalo, že nižšie odhady migrantov do krajín EÚ 15 by mohli byť reálnejšie. Dokumentujú to aj Eurobarometre – Eurobarometer 54.2, 2001, zameraný na EÚ 15 a Candidates Countries Eurobarometer 2002.1 (Krieger, 2004), ktoré odhadli, že vážny zámer odísť do zahraničia malo v prístupových a kandidátskych krajinách 1 % obyvateľstva 15 ročného a staršieho. Najväčší (ale označený ako relatívne nerealistický) migračný potenciál bol odhadnutý medzi 3 % – 4,5 % (všeobecný zámer). Potenciál prístupových a kandidátskych krajín (bez mediteránnych) bol odhadnutý v objeme 1,1 milióna za 5 rokov. Bahna (2008) však v súvislosti s hodnotením migračného potenciálu Kriegerom dodáva, že v týchto odhadoch treba doceniť medziregionálnu migráciu, ktorá má vplyv aj na rozsah medzinárodnej migrácie.

Odhady založené na skúsenostiach z predchádzajúcich rozširovaní EÚ sú však v niektorých prípadoch značne zjednodušené, neberú do úvahy rozdielne sociálno – ekonomické podmienky prístupujúcich krajín v jednotlivých obdobiach a rozdielnu demografickú situáciu (Jurčová, Vaňo, 2003). Efekty predchádzajúceho rozširovania EÚ majú preto len limitované použitie, pretože ide o veľmi rozdielne situácie: reálne

mzdové rozdiely boli menšie (mzdy v SR tvorili v predvstupovom období iba 40 % priemeru EÚ); zdroje pracovných síl v nových prístupových krajinách boli vyššie, a napríklad existujúce komunity gréckych, španielskych a portugalských občanov v štátoch Únie pred pridružením boli oveľa väčšie.

Po rozšírení EÚ sa uskutočnil Eurobarometer 64.1 zameraný na geografickú a pracovnú mobilitu. Z jeho výsledkov vyplýva, že úroveň geografickej mobility EÚ je vo všeobecnosti nízka. Ukazuje sa, že hoci je migračný potenciál jednotlivých krajín rôzne veľký, obavy z masívnej migrácie nie sú reálne. Záujem presťahovať sa do inej krajiny v prípade nezamestnanosti prejavilo okolo 36 % opýtaných občanov SR

Graf 5.1.1.1 Podiel osôb, ktoré by boli ochotné presťahovať sa kvôli práci (v prípade nezamestnanosti)

Zdroj: Eurobarometer 64.1 on geographical and labour market mobility (2005) in Mobility in Europe – The way forward. (online). European Foundation for the improvement of Living and Working Conditions. Prevzaté z Europeans and mobility. First Survey of an EU – wide survey.¹⁸

5.1.2 Prieskumy v SR

V SR sa uskutočnili aj vlastné prieskumy, mapujúce zámer, resp. ochotu obyvateľov odísť za prácou do zahraničia. Uvedieme len niektoré z nich.

¹⁸http://ec.europa.eu/employment_social/workersmobility_2006/uploaded_files/documents/FIRST%20RESULTS_Web%20version_06.02.06.pdf. Prístup 9.8.2008.

V roku 2001 Výskumný ústav práce, sociálnych vecí a rodiny sa zameril na prieskum migračného potenciálu občanov SR do zahraničia. Výsledky prieskumu odhalili, že podľa výberovej vzorky každý tretí občan vo veku 18–64 rokov uvažoval o tom, že by vycestoval do zahraničia na dobu dlhšiu ako jeden mesiac, pričom hlavným dôvodom pobytu v zahraničí bola práca¹⁹. V jednotlivých skupinách respondentov najväčší podiel potenciálnych pracovných migrantov bol u študentov (65 %), u nezamestnaných (47 %) a podnikateľov/živnostníkov (41 %) (Líška, Prúšová, Srnáková, 2001).

V súvislosti so vstupom Slovenska do EÚ sa záujem o prácu v zahraničí zvýšil. Podľa prieskumu Agentúry MVK²⁰ na konci roku 2005 až 44 % opýtaných bolo ochotných sťahovať sa za prácou. Ešte výraznejšie sa ochota sťahovať sa za prácou prejavila u mladých ľudí, dosiahla až 48 %. 23 % mladých ľudí vo veku 18–29 rokov by sa presťahovalo do krajín EÚ, 24 % by sa presťahovalo aj mimo EÚ, a to na akúkoľvek dobu. S vekom sa ochota sťahovať sa znižovala.²¹ Veľký záujem odísť za prácou do zahraničia prejavovali aj absolventi vysokých škôl, čo sa začína prejavovať aj u nás v „brain drain“, čiže odlive mozgov – nedostatku špecialistov v niektorých odboroch. Aj z výskumov IVPR vyplýva, že v zahraničí chce po skončení štúdia pracovať 6 z 10 vysokoškolákov. Ešte výraznejšia tendencia odlivu hrozí v lekárskech a farmaceutických vedách, keď zámer pracovať v zahraničí vyjadrilo až 8 z 10 absolventov týchto škôl. Výskumy súčasne potvrdili, že nepriaznivá situácia na trhu práce má regionálny rozmer a práve najostrejšie ju pociťovali respondenti z Prešovského a Nitrianskeho a najmenej respondenti Bratislavského kraja.²²

V rokoch 2006 zisťoval Inštitút pre výskum práce a rodiny migračný potenciál klientov EURESu. Pracovné uplatnenie hľadali najmä nezamestnaní a motiváciou pre každého druhého respondenta bol zárobok (Hanzelová, E., Kostolná, Z., Reichová, D. 2006a).

V roku 2007 sa Inštitút pre výskum práce a rodiny zameril na migračný potenciál osôb žijúcich a pracujúcich v zahraničí, s dôrazom na štáty EÚ/EHP (r. 2007). „Hypotéza o masívnom odlive pracovnej sily zo SR do iných štátov EÚ/EHP za účelom

¹⁹ Ide o potenciálnych pracovných migrantov.

²⁰ Agentúra MVK robila reprezentatívny prieskum verejnej mienky o ochote mladých ľudí odísť za prácou do zahraničia pre denník SME na konci roku 2005.

²¹ <http://www.sme.sk/c/2556834/Takmer-polovica-mladych-je-ochotna-odist-zo-Slovenska-za-pracou.html> (Sme, 23.1.2006), prístup 27.10.2008

²² Hanzelová, E., Kostolná, Z., Reichová, D. 2006b. Sprístupnenie trhov práce krajín Európskej únie a migrácia za prácou absolventov vysokých škôl SR. Bratislava: IVPR,

trvalého pracovného uplatnenia ... sa nepotvrdila“ (Hanzelová, Kostolná, Kešelová, 2007, str. 87). Podľa výsledkov prieskumu viac ako 1/3 respondentov nebola rozhodnutá, ako dlho zostane pracovať v zahraničí. Natrvalo mala záujem zostať 1/5 respondentov. Z respondentov, ktorí mali predstavu o plánovanej dĺžke pobytu, takmer polovica uvažovala o pobyte maximálne jeden rok, 60 % do troch rokov. V prípade trvalého pobytu bol najväčší záujem o Českú republiku a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska. Analýzy ukazujú, že deklarovaný záujem o prácu v zahraničí je často vyšší ako realizovaný .

Určitú informáciu o čoraz väčšej ochote ísť pracovať do zahraničia poskytuje aj online prieskum spoločnosti GfK Slovakia, do ktorého sa v marci 2008 zapojili mladí ľudia vo veku 18–25 rokov. Výsledky agentúry ukazujú, že 67 % opýtaných nie je spokojných s ponukou pracovných možností v SR. Ponuka práce má regionálny rozmer, pretože ide najmä o obyvateľov Banskobystrického, Prešovského a Košického kraja. Tretina respondentov už skúsenosti s prácou v zahraničí mala. ¼ respondentov chcela v zahraničí pracovať dlhšie ako 1 rok, 20 % do jedného roka a 13 % menej ako pol roka. Ako cieľové krajiny uvádzali Veľkú Britániu a Írsko, ďalej Českú republiku, Nemecko a Rakúsko. Okolo 13 % opýtaných by chcelo pracovať v USA alebo v Kanade. Hlavným dôvodom odchodu do zahraničia bolo lepšie ohodnotenie práce v zahraničí, ale aj zdokonalenie sa v cudzích jazykoch.²³

5.2 Prístup občanov SR na trh práce krajín EÚ po rozšírení EÚ v roku 2004

V súvislosti so vstupom SR do Európskej únie je zaujímavé sledovať, ako migráciu za prácou do zahraničia ovplyvňujú reštriktívne opatrenia, ktoré zaviedla väčšina krajín EÚ 15 voči prístupujúcim krajinám 1.4.2004. Reštrikcie sa netýkali EÚ 10, ale iba EÚ 8, pretože Cyprus a Malta vzhľadom na ich malý trh práce a ekonomický vývoj boli z reštrikcií vyňaté. Uplatňuje sa systém reštrikcií typu 2–3–2, t.j. po dvoch, piatich a siedmich rokoch môžu štáty prehodnotiť, či a v akom rozsahu budú reštrikcie naďalej uplatňovať.

Počas prvých dvoch rokov od vstupu nových členských krajín do EÚ (od 1.4.2004) prístup občanov EÚ 8 na pracovné trhy jednotlivých členských krajín závisel od rozhodnutia každej členskej krajiny alebo od obsahu bilaterálnych dohôd s novými

²³ Mladých Slovákov láka práca v zahraničí. Tlačová správa z 10.4.2008. <http://www.gfk.sk/sk/default.asp?path=/sk/about/default.aspx&>, prístup 27.10.2008

členmi. Súhlas Európskej komisie sa nevyžadoval. Pracovné trhy pre nových členov úplne otvorilo Spojené kráľovstvo, Írsko a Švédsko. Z krajín EHP uplatňoval reštrikcie aj Island. Z nových krajín zaviedla povinnú registráciu iba Malta, ostatné prístupujúce štáty voči sebe reštrikcie neuplatňovali. Maďarsko si ponechalo právo na recipročné opatrenia.

Po dvoch rokoch (k 1.6.2006) vypracovala Európska komisia správu o fungovaní prechodných ustanovení. Uvádza sa v nej, že krajiny, ktoré úplne otvorili svoj pracovný trh, majú pozitívnu skúsenosť s výsledkom tohto rozhodnutia. Pracovníci z nových členských krajín nevytlačili domácich pracovníkov v starých členských krajinách a ani tam nezvýšili nezamestnanosť. Neexistuje ani priama súvislosť medzi počtom prichádzajúcich pracovníkov a prechodnými opatreniami a mobilita sa riadi faktormi ponuky a dopytu.²⁴ Ak štáty chceli predĺžiť prechodné obdobie o ďalšie tri roky, museli o tom Európsku komisiu informovať.

Reštrikcie k 1.5.2006 úplne zrušili Fínsko, Španielsko, Portugalsko, Grécko a od 1.7.2008 aj Francúzsko. Na Islande sa od 1.5.2006 stačí len zaregistrovať pri vstupe do krajiny. V tomto prechodnom období aj Dánsko, Rakúsko a Nórsko zmierňujú svoje opatrenia a zjednodušujú prístup na trh práce pre občanov EÚ8.²⁵ Súčasná situácia v zamestnávaní občanov SR (krajín EÚ 8) v rámci EÚ/EHP je zmapovaná v tabuľke 5.2.1

Po piatich rokoch od vstupu SR do EÚ, t.j. k 1.5.2009 členské štáty budú mať možnosť prechodné obdobie predĺžiť o ďalšie dva roky, musia však požiadať o súhlas Európsku komisiu a toto rozhodnutie musí byť na základe overených vážnych narušení pracovného trhu.

Po siedmich rokoch, t.j. k 1.5.2011 by mala nastať úplná liberalizácia trhu práce.²⁶

²⁴ Nemajte obavy z nových pracovníkov. Pravda, 8.2.2006, prístup 27.10.2008.

http://tvojepe尼亚ze.pravda.sk/sk_pkariera.asp?r=sk_pkariera&c=A060208_200004_sk_pkariera_p01

²⁵ Na krajiny EÚ 2 (Rumunsko a Bulharsko), ktoré vstúpili do EÚ 1.1.2007, boli reštrikcie aplikované podobne ako na EÚ 8, t.j. systémom 2-3-2 roky. Z krajín EÚ 15 voči Rumunsku a Bulharsku neuplatňujú reštrikcie iba Fínsko a Švédsko; z krajín EÚ 8 reštrikcie zaviedli Maďarsko a Malta.

²⁶ <http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=975>, prístup 27.10.2008

**Tab. 5.2.1 Prístup občanov SR na pracovný trh v roku 2008
(v rámci krajín EÚ 8)***

Krajina	Uplatňovanie reštrikcií voči SR (november 2008)	Poznámka	Typ
Veľká Británia	nie	Reštrikcie voči EÚ 8 vôbec neuplatňovali	
Írska republika	nie	Reštrikcie voči EÚ 8 vôbec neuplatňovali	
Švédsko	nie	Reštrikcie voči EÚ 8 vôbec neuplatňovali, neuplatňujú ani voči EÚ 2	
Portugalsko	nie	1.5. 2006 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
Španielsko	nie	1.5. 2006 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
Fínsko	nie	1.5. 2006 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
Grécko	nie	1.5. 2006 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
Česká republika	nie		
Poľsko	nie		
Maďarsko	nie		
Slovinsko	nie		
Cyprus	nie		
Malta	áno	pracovné povolenia sú vydávané automaticky a sleduje sa nimi počet cudzincov pracujúcich na území Malty	pracovné povolenia
Estónsko	nie		
Lotyšsko	nie		
Litva	nie		
Nemecko	áno	v platnosti ostávajú bilaterálne dohody	pracovné povolenia
Rakúsko	áno	Od 1.1.2008 zjednodušený prístup na trh práce, rozšírenie zoznamu nedostatkových profesií na 65 od 1.7.2008	pracovné povolenia
Belgicko	áno	zjednodušilo sa vybavovanie pracovných povolení v určitých sektoroch pre Brusel: zdravotné sestry, elektrikári, inštalatéri, automechanici, stavbári, architekti, účtovníci, inžinieri, IT špecialisti	pracovné povolenia
Dánsko	áno	Ak pracovná pozícia nie je štandardná a nie je zahrnutá pod niektorú kolektívnu zmluvu	pracovné povolenia
	nie	Ak pracovná pozícia je štandardná a je zahrnutá pod niektorú kolektívnu zmluvu	bez pracovných povolení (od 1.8.2008)
Francúzsko	nie	1.7.2008 – reštrikcie zrušené voči EÚ 8	pracovné povolenia pre EÚ 2
Luxembursko	nie	1.11.2007 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
Taliansko	nie	27.7. 2006 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
Holandsko	nie	1.5.2007 – zrušenie reštrikcií voči EÚ 8	
EHP			
Nórsko	áno	od 1. januára 2008 sa zjednodušili podmienky pre získanie pracovného povolenia	pracovné povolenia
Lichtenštajnsko	áno		pracovné povolenia
Island	nie	registrácia pri vstupe do krajiny	
Švajčiarsko	áno		pracovné povolenia

Zdroj: EURES; vlastná aktualizácia.

*Reštrikcie voči Cypru a Malte krajiny EÚ 15 vôbec neuplatňovali.

5.2.1 Migranti za prácou v zahraničí podľa údajov zo zdrojov v SR

Občania SR sa zamestnávajú prevažne v krajinách EÚ. Počty občanov SR pracujúcich v krajinách mimo EÚ sú nižšie a okrem sociálno – ekonomických podmienok vo vlastnej krajine a osobnej motivácie sú ovplyvnené aj zmluvnými vzťahmi medzi SR a cieľovými krajinami, ako sú bilaterálne dohody, vízová povinnosť, zelené karty, atď.

Aj napriek reštrikciám, ktoré sa týkajú niektorých krajín EÚ, počty občanov SR pracujúcich v zahraničí sú niekoľkonásobne vyššie ako počet zahraničných pracovníkov v SR.

Získanie spoľahlivých údajov migrácii za prácou do zahraničia je oveľa komplikovanejšie ako získanie údajov o zahraničných pracovníkoch v SR. Mnohí občania SR si vybavia prácu v zahraničí individuálne a v SR nie sú nikde evidovaní. Povinnosť oznámiť v ohlasovni pobytu odchod do zahraničia bez zmeny trvalého pobytu si občania SR neplnia (napr. v prípade krátkodobých pracovných migrácií nad 90 dní). Dokonca mnohí odchádzajú trvalo žiť v zahraničí bez toho, aby sa odhlásili z trvalého pobytu. Údaje o migrácii za prácou a o trvalej emigrácii do zahraničia sú teda podhodnotené.

5.2.1.1 Sprostredkovateľské agentúry

Čiastkové údaje o migrácii za prácou do zahraničia (ktorá obyčajne nie je spojená so zmenou trvalého pobytu) možno získať z rôznych sprostredkovateľských agentúr. Sú to napríklad neštátni poskytovatelia služieb zamestnanosti – SZÚ – agentúry na Sprostredkovanie zamestnania za úhradu, ADZ – Agentúry dočasného zamestnávania a APZ – Agentúry podporovaného zamestnávania. Z nich najviac zamestnaní zabezpečili agentúry SZÚ²⁷.

Podľa zákona č. 5/2004 v znení neskorších predpisov agentúry SZÚ – agentúry na Sprostredkovanie zamestnania za úhradu²⁸ – sú právnické alebo fyzické osoby, ktoré majú na túto činnosť povolenie, vydané Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny. K 4.8.2008 malo povolenie na sprostredkovanie práce do zahraničia (do rôznych krajín mimo SR) viac ako 600 takýchto agentúr. Ich povinnosťou je viesť aj evidenciu

²⁷ Niektoré agentúry sprostredkovávajú prácu aj v rámci SR.

²⁸ [http://www.upsvar.sk/rs/phoenix.nsf/files/file-83973949/\\$file/zoznam%20SZÚ%20k%204_8_08.xls](http://www.upsvar.sk/rs/phoenix.nsf/files/file-83973949/$file/zoznam%20SZÚ%20k%204_8_08.xls)

sprostredkovaných zamestnaní. Agentúry SZÚ sprostredkovali najviac pracovných miest do štátov EÚ/EHP, medzi ktorými mala vedúce postavenie Veľká Británia, s odstupom potom nasledovali Česká republika a Cyprus. Išlo najmä o pracovné miesta na dobu dlhšiu ako pol roka. Sprostredkovanie malo však obmedzenie, pretože podľa bilaterálnych dohôd uzatvorených medzi SR a SRN zamestnanie na jeden rok, na sezónne práce, zamestnávanie študentov a pomocné sily do domácnosti s postihnutým členom v domácnosti sprostredkováva iba Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava. V roku 2006 sprostredkovali tieto agentúry do zahraničia 11,1 tisíc pracovných miest.

ADZ – Agentúry dočasného zamestnávania²⁹ sú podľa zákona č. 5/2004 právnické alebo fyzické osoby, ktoré zamestnávajú občana v pracovnom pomere na účel jeho dočasného pridelenia užívateľskému zamestnávateľovi. Agentúry musia mať na svoju činnosť povolenie od Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. K 31.5.2008 bolo v SR okolo 560 takýchto agentúr. Agentúry zabezpečujú teda prevažne krátkodobé zamestnania (do 6 mesiacov). Prácu sprostredkovávajú najmä klientom, ktorí potrebujú dočasne riešiť svoju situáciu a nie sú jazykovo vybavení, najmä v Českej republike a v Maďarsku. V roku 2006 ADZ prideliť do krajín EÚ viac ako 9 tisíc pracovníkov.

Aj prostredníctvom APZ – Agentúr podporovaného zamestnávania sa občania zamestnávali najmä v Českej republike a v Maďarsku. Agentúry sú podľa zákona č.5/2004 právnické alebo fyzické osoby, ktoré poskytujú služby občanom so zdravotným postihnutím a dlhodobo nezamestnaným, na uľahčenie získania alebo udržania zamestnania, ako aj zamestnávateľom na uľahčenie získania zamestnanca z radov občanov so zdravotným postihnutím alebo dlhodobo nezamestnaných. Hoci sú agentúry zamerané prevažne na SR, ale sprostredkovávajú prácu aj do krajín EÚ/EHP. Väčšinou zabezpečili zamestnania pre klientov viacnásobne znevýhodnených (napríklad s kombináciou dlhodobej nezamestnanosti a zdravotného postihnutia), s dobou zamestnania prevažne nad 6 mesiacov. APZ sprostredkovali v roku 2006 prácu 176 klientom.³⁰

Možno povedať, že úplnejšie údaje o migrácii za prácou možno získať zo siete Európskych služieb zamestnanosti – EURES v SR. Tu však ide iba o tie osoby, ktoré si hľadali prácu cez EURES. Údaje za jednotlivé krajiny sú však často za rôzne referenčné

²⁹ <http://www.upsvar.sk/rs/phoenix.nsf/docs/DOC-00000BCE>.

³⁰ Hanzelová, E., Kostolná, Z., Reichová, D. 2007. Migračný potenciál obyvateľstva SR. Sprístupnenie trhov práce vo vybraných krajinách EÚ a vývojové trendy na trhu práce v SR. Bratislava: IVPR, 92 s.

obdobia, a tak sa údaj o celkovom počte migrantov za prácou zostavuje problematicky. (Divinský, 2007; Divinský, Popjaková, 2007). Divinský (2007) uvádza odhad občanov SR pracujúcich v zahraničí na základe dát EURESu na cca 229 tisíc za obdobie od vstupu SR do EÚ do konca roka 2006, Sihelský (2008) na 270,6 tisíc v septembri 2008.

5.2.1.2 Výberové zisťovanie pracovných síl (VZPS)

Iným zdrojom informácií o občanoch SR pracujúcich v zahraničí je Výberové zisťovanie pracovných síl, ktoré vykonáva Štatistický úrad SR. V rámci EÚ sa toto zisťovanie vykonáva jednotnou metodikou, a teda výsledky sú medzinárodne porovnateľné.

Podľa VZPS počet občanov SR pracujúcich v zahraničí do konca roka 2007 neustále rástol. Kým na prelome tisícročia odchádzalo zo SR za prácou okolo 50 tisíc občanov SR, v roku 2004 to už bol dvojnásobok (103,6 tisíc), v roku 2006 dokonca viac ako trojnásobok, t.j. 157,8 tisíc osôb a v roku 2007 pracovalo v zahraničí ešte o 20 tisíc osôb viac.

Tabuľka 5.2.1.2.1 Migrácia za prácou zo SR do zahraničia (v tis.)

Rok	BA	TA	TC	NI	ZI	BC	PV	KI	SR
1998	3,4	4,6	6,6	3,0	16,0	2,8	19,9	2,6	59,0
1999	2,4	4,3	5,7	3,1	14,7	1,0	13,3	2,9	47,3
2000	2,1	4,2	4,6	3,9	14,3	2,1	15,0	3,8	49,9
2001	2,9	5,1	6,1	6,0	17,2	3,0	18,9	5,6	64,8
2002	2,9	5,5	10,4	5,0	16,7	5,7	26,0	9,0	81,2
2003	2,6	6,8	11,9	5,8	14,1	8,2	26,4	6,3	82,2
2004	3,6	10,2	10,9	9,7	18,4	8,9	32,2	9,7	103,6
2005	4,9	8,8	10,6	19,9	22,5	12,5	35,1	11,1	125,4
2006	5,1	10,3	12,9	26,2	25,9	16,9	44,6	15,8	157,8
2007	5,1	10,7	13,7	33,0	27,1	17,3	52,1	18,3	177,3

Zdroj: Štatistický úrad SR, VZPS

Najviac občanov SR odchádza pracovať do zahraničia z Prešovského kraja. Tento trend je dlhodobý. Do roku 2004 pokrýval Prešovský kraj zhruba 1/3 migrantov za prácou do zahraničia zo SR, v posledných dvoch rokoch je to okolo 28 %. V rokoch 1998–2001 mal vysoké zastúpenie aj Žilinský kraj, zhruba 27–31 %, ale 27 tisíc migrantov za prácou z tohto kraja v roku 2007 predstavovalo už iba 15 % pracovnej emigrácie SR. Od roku 2002 sa postupne zvýšil aj počet odchádzajúcich za prácou do zahraničia z Nitrianskeho kraja, do roku 2007 viac ako šesťnásobne. Teda z troch

krajov – Prešovského, Nitrianskeho a Žilinského odchádza do zahraničia až 63 % pracovnej emigrácie SR. Ostatné kraje majú nižšie zastúpenie. Najmenej osôb odchádza z Bratislavského kraja (okolo 5 %).

Podľa VZPS v roku 2007 najviac migrantov za prácou zo SR smerovalo do Českej republiky (72,1 tisíc osôb, t.j. 2/5), do Spojeného kráľovstva (29 tisíc osôb, t.j. 16 %), do Maďarska (19,5 tisíc), Rakúska (15,1 tisíc). S odstupom nasledovalo Írsko (9,0 tisíc), Nemecko (8,8 tisíc) a Taliansko (6,7 tisíc). Z výberového zisťovania vyplýva, že muži tvorili dve tretiny týchto migrantov. 70 % migrantov bolo vo veku 25–34 rokov, 80 % migrantov malo stredoškolské vzdelanie (s maturitou alebo bez maturity) a 15 % odchádzajúcich za prácou do zahraničia malo vysokoškolské vzdelanie. Zamestnaní boli najmä v priemysle a stavebníctve, v hoteloch a reštauráciách a väčšinou obsadzovali pozície remeselníkov a kvalifikovaných robotníkov.

VZPS za 1. a 2. štvrťrok 2008 naznačujú pokles počtu pracujúcich občanov SR vo Veľkej Británii na 23,8 tisíc, resp. 20,3 tisíc osôb. Oproti rovnakým obdobiam roku 2007 je to pokles o 5,0 tisíc, resp. takmer o 10 tisíc osôb, t.j. o 1/3. Počet občanov SR pracujúcich v Maďarsku sa znížil v 2. štvrťroku v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roku o cca 3 tisíc osôb. Naopak, v Rakúsku a Taliansku bol zaznamenaný rast na 17–18 tisíc osôb, resp. na 8,6 tisíc osôb. Ostatné krajiny nezaznamenali výraznejšie zmeny.

Zmeny v zamestnávaní občanov SR v zahraničí sa premietli v 2. štvrťroku 2008 do poklesu celkového počtu pracujúcich v zahraničí na 165,4 tisíc osôb, čo je oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka pokles o 8,5 tisíc osôb. Celkový počet občanov SR zamestnaných v zahraničí v 1. štvrťroku 2008 (176,7 tisíc) bol takmer na tej istej úrovni ako v 1. štvrťroku 2007 (175,5 tisíc).

5.3 Pracovné migrácie občanov SR podľa zahraničných zdrojov

Zistiť počty občanov SR pracujúcich v zahraničí je komplikované. Rôzne krajiny majú rôzne metódy zberu dát, či evidencie zahraničných pracovníkov. Výrazné rozdiely sú aj medzi krajinami v rámci EÚ/EHP. Preto sa v ďalšom zameriame hlavne na tie krajiny, ktoré voči EÚ 8 neuplatňujú reštrikcie a v ktorých podľa odhadov pracuje najviac občanov SR.

5.3.1 Česká republika

Je jednou z mála krajín s dôslednou evidenciou pracujúcich cudzincov a zároveň jedinou krajinou z EÚ 8, ktorá je pre cudzincov atraktívna aj z hľadiska trhu práce.³¹ Pre občanov SR, ktorí si hľadajú prácu v zahraničí, je relatívne najjednoduchšie zamestnať sa v Českej republike. Súvisí to jednak so vzájomnými väzbami, ktoré sa vytvorili za obdobie existencie spoločného štátu, ako aj s tým, že po rozdelení spoločného štátu vstup občanov SR na český pracovný trh nemal žiadne obmedzenia a navyše neexistujú takmer žiadne jazykové bariéry. Okrem toho nemalou motiváciou je aj vyššie finančné ohodnotenie práce, i keď nižšie, ako napr. v krajinách EÚ-15.

Občania SR, podobne ako občania ďalších krajín EÚ/EHP a Švajčiarska a ich rodinní príslušníci majú na trh práce v ČR rovnaký (t.j. voľný) prístup ako občania Českej republiky. Povinnosť viesť evidenciu o zamestnávaní občanov týchto štátov a ich rodinných príslušníkov v ČR má zamestnávateľ, a najneskoršie v deň nástupu zamestnanca má o tom informovať príslušný úrad práce.

V počtoch zamestnaných občanov EÚ/EHP, ako aj cudzincov z tretích krajín, sa odzrkadľujú aj tradície smerov pracovnej migrácie, ale aj možnosti voľného pohybu.

Tab. 5.3.1.1 Zamestnanosť cudzincov v ČR³²

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Cudzinci spolu</i>	164 987	167 652	161 711	168 031	173 203	218 982	250 797	309 027
<i>Občania SR</i>	70 237	70 606	63 733	66 176	68 575	84 016	99 637	109 917
<i>Podiel SR v %</i>	42,6	42,1	39,4	39,4	39,6	38,4	39,7	35,6

Prameň: MPSV-SSZ, MPO, VÚPSV, ČSÚ

Ku koncu roka 2007 pracovalo v Českej republike 309 tisíc cudzincov, z toho 240,2 tisíc (t.j. 78 %) v pozícii zamestnancov. Ostatných 68,8 tisíc cudzincov malo živnostenské oprávnenie.

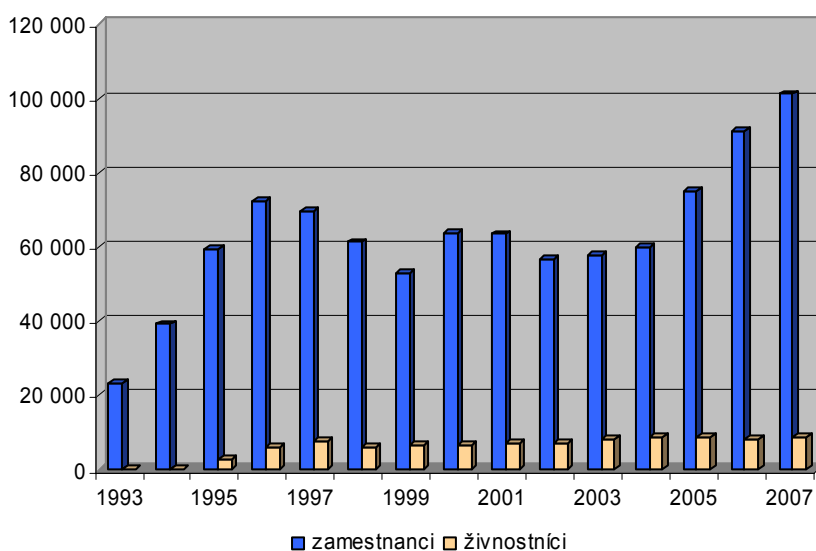
Počet občanov SR pracujúcich v Českej republike sa vyvíjal nerovnomerne, s minimom v roku 2002, odvtedy zaznamenáva opätovný rast. Do konca roku 2007 sa počet pracujúcich zvýšil o 72 %. Je však zaujímavé, že podiel pracujúcich občanov SR postupne klesá a od roku 2000 do konca roku 2007 zaznamenal pokles o 7 percentuálnych bodov.

³¹ Vzhľadom na ekonomický vývoj je síce atraktívne aj Slovinsko, ale jeho trh práce je v porovnaní s českým malý.

³² [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/03004CC4A7/\\$File/c05t21.xls](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/03004CC4A7/$File/c05t21.xls), prístup 28.10.2008

Nerovnomerne sa vyvíjal aj počet občanov SR, zamestnávajúce sa v ČR, ktorých registrovali úrady práce, t.j. na pozíciách zamestnancov. Medzi rokmi 2002–2007 sa ich počet zvýšil až o 79 % a prekročil tak hranicu 100 tisíc osôb (101.2 tisíc osôb ku koncu roka 2007).³³

Graf 5.3.1.1 Zamestnanosť občanov SR v ČR (1993–2007)

Zdroj: MPSV–SSZ, VÚPSV, ČSÚ

K 31. 7. 2008 evidovala Správa služieb zamestnanosti MPSV ČR, resp. úrady práce v ČR 278 325 cudzincov. Z toho občania SR predstavovali 37 % (102 871 osôb), 27 % tvorili občania Ukrajiny (74 757 osôb) a 8 % občania Poľska (22 744 osôb). Trh práce ČR je teda pre občanov SR stále prítiahľivý. Potvrdzujú to aj mesačné údaje medzi júlom 2007 a júlom 2008. Počet občanov SR evidovaných na úradoch práce v ČR sa pohyboval v tomto období medzi 98,4 tisíc až 103, 0 tisíc osôb. Muži tvorili približne 2/3 zamestnaných občanov SR (bez živnostníkov).

Takmer polovica občanov SR pracujúcich v ČR bola vo veku 25–39 rokov, potom nasledovali 40–55 roční, ktorí sa podieľali zhruba jednou štvrtinou a za nimi nasledovali 20–24 roční s podielom väčším ako jedna pätina.

Občania SR v pozícii zamestnancov pracujú najmä v priemyselnej výrobe, v oblasti nehnuteľností, prenájmu a obchodnej činnosti a v stavebníctve. Z hľadiska pracovných pozícií pracujú najmä ako remeselníci a kvalifikovaní robotníci (viac ako 1/4), 1/5 pri obsluhu strojov a zariadení, podobne 1/5 pracuje na pozíciách pomocných a

³³ Pre porovnanie podľa VZPS (v SR) v roku 2007 pracovalo v Českej republike 72,1 tisíc osôb zo SR.

nekvalifikovaných robotníkov. Ale u technických, zdravotníckych a pedagogických pracovníkov tvoria občania SR až polovicu cudzincov zamestnaných v Českej republike na príslušných pozíciách a až 60 percentný podiel majú u cudzincov na pozíciách vedeckých a odborných duševných pracovníkov.

Počet štátnych občanov SR – živnostníkov v Českej republike sa pohyboval v období 1996–2007 zhruba medzi 6 až 9 tisíc osôb, s počtom 8684 v roku 2007. Pritom muži tvorili až 85 % všetkých živnostníkov so slovenským občianstvom v ČR. Približne polovica z nich podniká v stavebníctve.

Treba zdôrazniť, že Česká republika robí premyslenú politiku zamestnávania cudzincov na svojom trhu práce. V rokoch 2003–2008 realizuje Pilotný projekt Výberu kvalifikovaných zahraničných pracovníkov a v súčasnosti pripravuje zavedenie tzv. zelených kariet na zamestnávanie a pobyt cudzincov v ČR, ktoré umožnia zjednodušiť prístup cudzincom vybraných štátov na trh práce ČR³⁴.

5.3.2 Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

Ako už bolo spomenuté, Veľká Británia je jednou z krajín, ktoré od rozšírenia EÚ v roku 2004 neuplatňujú reštrikcie voči krajinám EÚ 8. Po Českej republike je Veľká Británia najvýraznejšou destináciou, do ktorej smerujú migranti za prácou zo Slovenska. Prispela k tomu aj výučba angličtiny v SR, ktorej základy mladí ľudia, hľadajúci prácu v zahraničí, ovládajú. Zdrojom informácií o počte žiadateľov o prácu z krajín EÚ 8 vo Veľkej Británii je evidencia s názvom Worker Registration Scheme (WRS), ktorú vedie Ministerstvo vnútra. Sú to kumulované počty žiadateľov o prácu, teda záznamy o osobách, ktoré prácu vo Veľkej Británii už ukončili, sa nevedú. Ale aj na základe týchto kumulovaných počtov možno konštatovať, že kým od mája 2004 do konca roku 2006 počty občanov z krajín EÚ 8, pracujúcich vo Veľkej Británii rástli až na úroveň okolo štvrt' milióna osôb (227, 9 tisíc), v roku 2007 nastal pokles o 17 tisíc osôb. Pokles sa netýkal občanov Maďarska a Slovenska, počty ktorých zaznamenali ešte mierny rast. Počet občanov Slovenska bol v celom období takmer konštantný. Za prvých 6 mesiacov roku 2007 sa zaregistroval aj pomerne vysoký počet osôb z Rumunska a Bulharska, spolu okolo 9,5 tisíc osôb.

Z hľadiska vekovej štruktúry ide u všetkých krajín o mladých migrantov, keď 80 % z nich má menej ako 35 rokov a 40 % menej ako 24 rokov. Kým zo začiatku

³⁴ Zelené karty budú vydávané na také pracovné miesta, ktoré sa do 30 dní nepodariť obsadiť občanmi ČR, resp. EÚ/EHP.

pracovali prevažne v priemyselných podnikoch, v súčasnosti prenikajú do administratívy, obchodu a manažmentu. Značná časť žiadateľov pracuje v doprave a v stavebníctve. Platení sú prevažne na úrovni minimálnej mzdy.³⁵ Je zaujímavé, že zo žiadateľov so slovenským občianstvom až 44 % pracovalo práve v oblasti administratívy, obchodu a manažmentu, čo nebolo typické pre žiadnu ďalšiu krajinu.

U žiadateľov z krajín EÚ 8 ide väčšinou o krátkodobé pobyty v krajine, pretože až 62 % registrovaných uviedlo, že ich pobyt vo Veľkej Británii bude kratší ako 3 mesiace a ďalších 5 % zostane vo Veľkej Británii 3 mesiace až 1 rok, t.j. 2/3 migrantov za prácou uvažovalo o pobyte kratšom ako 1 rok.

Tab. 5.3.2.1 Žiadatelia o prácu vo Veľkej Británii v rokoch 2004–2007*

	ČR	Estónsko	Maďarsko	Lotyšsko	Litva	Poľsko	Slovensko	Slovinsko
2004	8255	1860	3620	8670	19270	71025	13020	160
2005	10575	2560	6355	12960	22990	127325	22035	170
2006	8345	1475	7060	9490	17065	162495	21755	185
2007	7510	965	8875	6285	14260	150245	22445	190

*prvé registrácie

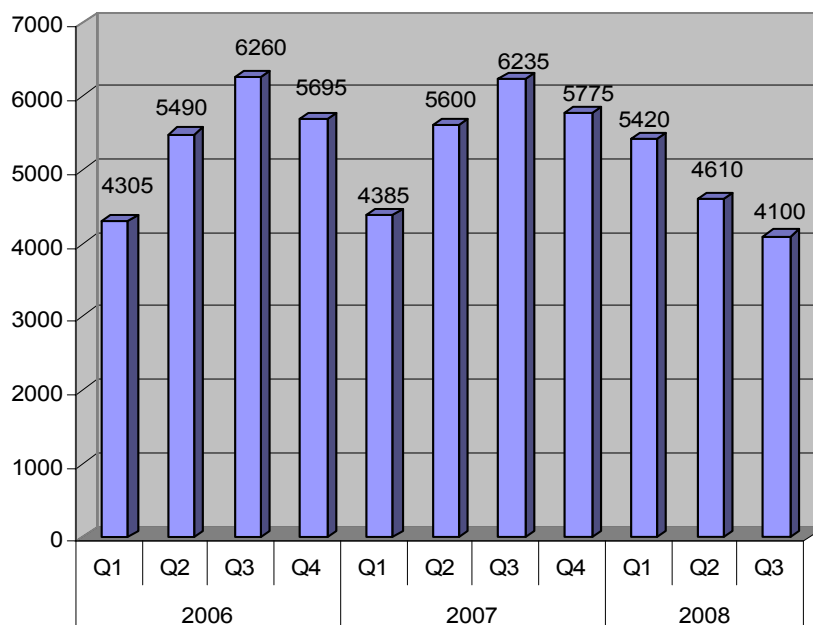
Zdroj: Worker Registration Scheme, UK Border Agency, Home Office, 2008

V roku 2008 nastal ďalší pokles zaregistrovaných občanov z EÚ 8. Kým v prvých dvoch štvrtrokoch ešte rástol počet občanov Maďarska a Lotyšska, v treťom štvrtroku všetky krajiny EÚ 8 zaznamenávajú pokles počtu zaregistrovaných. Po poľských občanoch, ktorí tvorili v treťom štvrtroku 65 % nových zaregistrovaných občanov z krajín E 8 na trhu práce vo Veľkej Británii, druhú najväčšiu skupinu tvorili občania Slovenska s 12 percentným podielom. Problémom je, že ide o kumulované údaje, t.j. odtok pracovníkov sa nesleduje. Od mája 2004 do konca septembra 2008 sa zaregistrovalo vo Veľkej Británii približne 94,2 tisíc občanov SR.

Migranti zo Slovenska, pracujúci vo Veľkej Británii profitovali tesne po rozšírení EÚ najmä z kurzových rozdielov medzi slovenskou korunou a britskou librou. Výrazné posilnenie koruny však túto výhodu postupne zotrela. Ako vyplýva z grafu, maximum občanov SR sa zaregistrovalo vo Veľkej Británii v 3. kvartáli 2007 a odvtedy počet registrácií klesá.³⁶

³⁵ Migrant workers: What we know. BBC News. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6957171.stm, prístup 24.10.2008

³⁶ Počty migrantov za prácou z krajín EU 8 vo Veľkej Británii odhadujú aj z International Passenger Survey (IPS), t.j. z evidencie príchovaných na miestach vstupu do krajiny a výstupu z krajiny, použitím oficiálnej metódy odhadu, tzv. TIM metódy (Total International Migration). Tento odhad zahŕňa všetkých migrantov so zámerom zdržiavať sa vo Veľkej Británii najmenej jeden rok. Údaje o občanoch z EÚ 8 sú

Graf 5.3.2.1 Občania SR žiadajúci o prácu vo Veľkej Británii

Zdroj: Worker Registration Scheme, UK Border Agency, Home Office, 2008

Iným zdrojom údajov o pracujúcich vo Veľkej Británii sú údaje o národných poistných číslach (National Insurance Numbers – NINo), ktoré sa pridelujú na základe žiadosti v miestnych úradoch Jobcentre Plus pre daňové a sociálne účely. Podobne ako WRS táto databáza obsahuje kumulatívne údaje, ale na rozdiel od WRS sú v nej zahrnutí aj živnostníci. Je zrejmé, že údaje obidvoch databáz sa k sebe približujú (Blanchflower et al. 2007).

5.3.3 Írsko

Je jednou z krajín, ktoré nezavedli reštriktívne opatrenia voči pracovnej imigrácii z EÚ 8 a po Veľkej Británii a Severnom Írsku je druhou krajinou z EÚ 15 s najvyšším počtom pracujúcich občanov z EÚ 8.

Rast imigrácie v Írsku možno vidieť ako výsledok expanzie ekonomiky. Nová ekonomika, založená na vedomostiach a na službách, si vyžadovala permanentný rast pracovnej migrácie. Existuje však aj nízko platená práca, ktorá je pre domácich neprijateľná. A práve takéto pracovné miesta sú vo všetkých vyspelých krajinách často

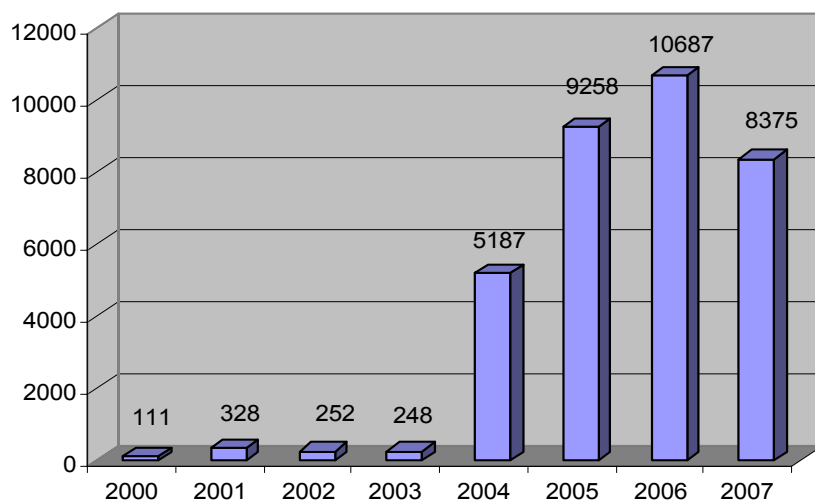
však oveľa nižšie ako údaje z WRS, nakoľko zahŕňajú aj tých, ktorí krajinu opúšťajú. Ďalším zdrojom, podobne ako v iných krajinách, je VZPS.

obsadzované imigrantmi, bez ktorých by tieto ekonomiky neexistovali. To však neznamená, že by imigranti neobsadzovali aj miesta určené pre kvalifikovaných pracovníkov.³⁷

Evidenciu cudzincov v Írsku (okrem občanov Veľkej Británie) vykonáva Centrálny štatistický úrad na základe osobného čísla verejnej služby – Personal Public Service Number (PPSN). Toto číslo sa prideliuje každému imigrantovi nad 15 rokov pri príchode do krajiny a slúži aj pre účely sociálneho zdravotného a daňového systému.

Podľa počtu pridelených čísel (PPSN) možno konštatovať, že počet občanov z nových štátov EÚ v Írsku sa postupne zvyšoval. Kým rokoch 2002 a 2003 bolo pridelených občanom z týchto krajín menej ako 10 tisíc PPSN, v roku 2004 to bolo už 59 tisíc. V roku 2006 tieto čísla dostalo až 139 tisíc imigrantov z EÚ 8, čo bolo 61 % všetkých imigrantov, ktorí prišli do Írska za prácou. Najväčšiu skupinu imigrantov za prácou z krajín EÚ 8 tvorili v roku 2006 občania Poľska (67 %). Občania SR sa na týchto imigratoch podieľali 8 percentami.³⁸ Treba však zdôrazniť, že iba polovica zo všetkých cudzincov, ktorým bolo pridelené PPSN v roku 2004, pracovala v Írsku v roku aj 2006, teda pracovala tam dlhšie ako jeden rok.

Graf 5.3.3.1 PPSN pridelené občanom SR v Írsku v rokoch 2000–2007

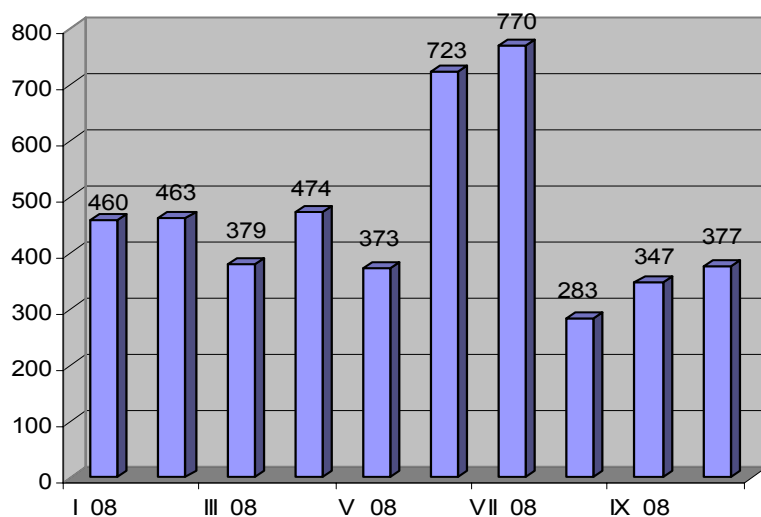
Zdroj: Department of Social and Family Affairs, Ireland, 2008
http://www.welfare.ie/EN/Topics/PPSN/Pages/ppsn_all_0007.aspx, prístup 20.11.2008

³⁷ Foreign Nationals: PPSN Allocations and Employment, 2002-2006. Central Statistical Office, Ireland.

³⁸ Ibidem.

Rok 2006 bol rokom, kedy počet občanov SR pracujúcich v Írsku kulminoval. V roku 2007 sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom prejavil pokles počtu o viac ako 2 tisíc osôb, t.j. o viac ako 1/5. Z mesačných údajov za rok 2008 vyplýva, že do konca októbra bolo občanom SR pridelených 4,6 tisíc PPSN, čo indikuje, že možno očakávať ďalší pokles celkového počtu aj za rok 2008.

Graf 5.3.3.2 PPSN pridelené občanom SR v roku 2008

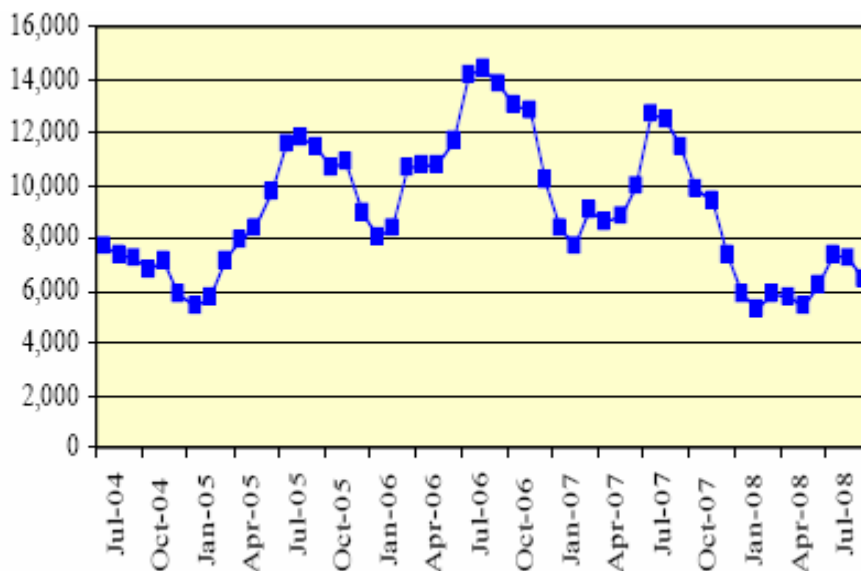
Zdroj: DSFA – Department of Social and Family Affairs, Ireland, 2008, http://www.welfare.ie/EN/Topics/PPSN/Pages/ppsn_all_month08.aspx

Aj pokles počtu občanov SR pracujúcich v Írsku súvisí s tým, že Írsko sa ako prvá krajina eurozóny dostalo do recesie, a to do prvej recesie za posledných 25 rokov, čím sa ukončila dekáda rozmachu „keltského tigra“. Globálna finančná kríza, spolu s domácimi faktormi, ako výrazný pokles v sektore stavebníctva a pokles spotrebiteľských výdavkov vplývali negatívne na rozvoj ekonomiky, čo sa premietlo aj do oblasti migrácie. Migranti sa začínajú prispôbovať ekonomickej realite. Dokumentuje to aj pokles počtu občanov EÚ 10, hľadajúcich prácu v Írsku, keď v prvej polovici roku 2008 tento počet poklesol v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roku o 37 %.³⁹ V druhej polovici roku 2008 a v roku 2009 sa

³⁹ Napriek tomu pre EÚ 12 bolo v roku 2008 ešte vydaných viac ako 60 tisíc PPSN, pre EÚ 10 za obdobie január až júl 2008 bolo vydaných 55 tisíc PPSN, čo predstavuje 40 percentný pokles oproti rovnakému obdobiu roku 2007.

predpokladá ďalší pokles. Celkové migračné saldo by malo dosiahnuť iba 27 tisíc osôb a celkový počet nezamestnaných by mal rásť.⁴⁰ (FÁS 3Q)

Graf 5.3.3.3 Migranti z EÚ 10 v Írsku – štvrt’ročné kľzavé priemery

Zdroj: DSFA – Department of Social and Family Affairs, Ireland, 2008. Prevzaté z: FÁS Quarterly Labour Market Commentary. Third Quarter 2008.

Iným zdrojom údajov o cudzincoch pracujúcich v Írsku je Quarterly National Household Survey (t.j. výberové zisťovanie pracovných síl). Podľa tohto zdroja v 2. štvrt’roku 2008 rast zahraničných pracovných síl bol menší ako v tom istom období predchádzajúceho roku o 25,7 tisíc osôb (rast v 2.Q 2007 o 54,9 tisíc osôb, v 2.Q 2008 o 29,2 tisíc osôb), pričom najväčší pokles zaznamenalo odvetvie stavebníctva. Ale krajiny EÚ 12 podľa tohto zdroja ešte stále zaznamenávali rast počtu, keď počet zamestnaných osôb z týchto krajín v Írsku dosiahol 167,2 tisíc v 2.Q 2008.⁴¹

5.3.4 Švédsko

Švédsko je tiež jednou z troch krajín EÚ 15, ktoré neuplatňujú žiadne reštrikcie na migrantov za prácou z EÚ 8. Švédska sa rozšírenie EÚ v smere nárastu migrantov za

⁴⁰ FÁS Quarterly Labour Market Commentary. Second Quarter 2008. <http://www.fas.ie/NR/rdonlyres/FE323477-C737-485F-AC2D-5849F3A5FCEB/364/2008Q2.pdf>. Prístup 20.10.2008

FÁS Quarterly Labour Market Commentary. Third Quarter 2008. <http://www.fas.ie/NR/rdonlyres/FE323477-C737-485F-AC2D-5849F3A5FCEB/382/Quarterly2008Q3.pdf> www.cso.ie. Prístup 20.11.2008

⁴¹ Quarterly National Household Survey. Quarter 2 2008. Central Statistical Office. <http://www.cso.ie>

prácou v prvých troch rokoch takmer nedotklo. Možno usudzovať, že dôvodom boli najmä jazykové bariéry, ktoré bránili migrantom z týchto krajín etablovať sa na švédskom trhu práce.

Tab. 5.3.4.1 Imigranti so slovenským občianstvom vo Švédsku

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Imigranti so slovenským občianstvom</i>	48	68	47	105	97	150	173

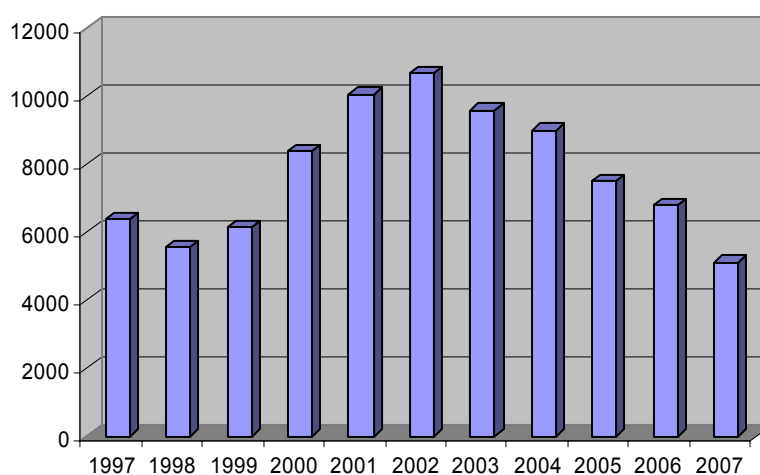
Zdroj: Central Bureau of Statistics, Sweden

Hoci od vstupu SR do EÚ sa počet prisťahovaných občanov SR do Švédska zvýšil dvojnásobne – až trojnásobne, stále ide o veľmi nízke počty prisťahovaných. Na základe týchto údajov možno predpokladať, že ani v oblasti pracovnej imigrácie zo SR nepôjde o vysoké počty. Švédska štatistika uvádza údaje o občanoch SR pracujúcich vo Švédsku iba medzi pracujúcimi z ostatných krajín.

5.3.5 Nemecko

Nemecko a Rakúsko sú štáty, ktoré sú pre občanov SR hľadajúcich prácu v zahraničí veľmi zaujímavé, a to nielen pre dobré možnosti zárobku, ale aj relatívne blízku vzdialenosť, a teda aj nižšie náklady na cestovanie. Napriek tomu občania SR netvorí výrazné enklávy pracovných imigrantov v týchto štátoch. K tomuto pomerne nízkemu zastúpeniu občanov obidvoch štátov prispievajú aj reštriktívne opatrenia voči štátom EÚ 8 a EÚ 2, ktoré zrejme zostanú v platnosti až do roku 2011.

Graf 5.3.5.1 Občania SR pracujúci ako sezónni robotníci v Nemecku

Zdroj: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (2006), 2007, data from Bundesagentur für Arbeit, and DG EMPL calculations.⁴²

⁴² Employment in Europe 2008. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=119&langId=en>. Prístup 20.11. 2008

Občania SR sú v Nemecku zamestnávaní na základe bilaterálnych dohôd. Môžu pracovať ako sezónni zamestnanci, najviac však 4 mesiace v roku v poľnohospodárstve, lesníctve, vinárstve a v hoteloch a reštauráciách. Ukazuje sa však, že počet sezónnych robotníkov zo Slovenska v Nemecku dosiahol svoje maximum ešte pred vstupom Slovenska do EÚ – v roku 2002. V roku 2007 bolo na sezónnych prácach v Nemecku 5122 sezónnych robotníkov zo Slovenska, čo je zhruba polovica počtu z roku 2002.

Nemecko okrem toho poskytuje pre tisíc občanov SR ročne aj možnosť zamestnať sa v ich krajine dočasne, ak sa chcú zdokonaľiť po odbornej a jazykovej stránke. Okrem toho poskytuje letné brigády pre študentov vysokých škôl a ponúka aj zamestnanie pre pomocné sily do domácností s postihnutým členom, ktorí potom vykonávajú opatrovateľské služby. Nemecko má stále problémy aj s nedostatkom kvalifikovaných IT pracovníkov, ale aj pracovníkov v oblasti matematiky a prírodných vied.

Napriek reštrikciám počet občanov EÚ 8 pracujúcich v Nemecku medzi rokmi 2003 až 2006 rástol. Len počet občanov Poľska pracujúcich v Nemecku vzrástol o 30 tisíc. Počet pracujúcich občanov SR v rokoch 2003 a 2006 stagnoval a dosahoval približne 6,7 tisíc osôb (Traser, 2008).

Podľa Štatistickej ročenky 2008, ktorú vydal Federálny štatistický úrad (Statistisches Bundesamt Deutschland), ku koncu roku 2007 žilo v Nemecku 24,5 tisíc občanov SR, čo je oproti predchádzajúcemu roku rast o 0,7 tisíc osôb.⁴³

5.3.6 Rakúsko

Podľa údajov z výberového zisťovania – Mikrozensus v roku 2007 žilo v Rakúsku 13,7 tisíc občanov SR. Podľa krajiny narodenia bolo Slovensko rodiskom pre 21,1 tisíc osôb žijúcich v Rakúsku, z toho 8,8 tisíc osôb malo rakúske štátne občianstvo (české občianstvo malo v Rakúsku 10 tis. osôb; 40 tisíc sa narodilo v Čechách, z toho 29,6 tisíc malo české štátne občianstvo)⁴⁴.

Prístup na rakúsky trh práce je možný na základe pracovného povolenia, ak pracovné miesto nie je možné obsadiť domácimi pracovníkmi. Povolenie však žiadateľ dostane iba v tom prípade, ak nie je naplnená kvóta pre zahraničných pracovníkov. Ale

⁴³http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/SharedContent/Oeffentlich/AI/IC/Publikationen/Jahrbuch/Bevoelkerung_property=file.pdf

⁴⁴ Arbeitskräfteerhebung. Ergebnisse des Mikrozensus. Statistics Austria. 2008.

pre vybraných 65 profesií je pracovné povolenie udeľované takmer automaticky, ak nie je možné nájsť pracovníkov v príslušnej profesii na vnútornom rakúskom trhu práce⁴⁵.

V roku 2005 z krajín EÚ 8 malo pracovné povolenia na trvalé a sezónne práce v Rakúsku 14,7 tisíc občanov Maďarska, 12,6 tisíc občanov Poľska, a tretiu najväčšiu skupinu tvorili občania Slovenska, ktorých v Rakúsku pracovalo 5,6 tisíc (Traser, 2006).

Prehľad o tom, ako získavajú zamestnanie v Rakúsku občania nových členských krajín EÚ možno získať z Austrian Labour Market Service. Napríklad v prvom polroku 2007 získalo zamestnanie v Rakúsku 7,1 tisíc občanov z nových členských štátov EÚ. Z nich bolo 1,8 tisíc občanov Maďarska, 1,8 tisíc občanov Poľska, občania SR dostali 1252 povolení a občania ČR 548 povolení. Ako vidno, počty nových pracovníkov z krajín EÚ 8 sú nízke.

Na základe údajov z výberového zisťovania – Mikrozensus – z hľadiska celkového počtu zamestnaných z krajín EÚ 10 bolo v roku 2007 najviac občanov Poľska, a to 21 tisíc, 14,5 tisíc bolo občanov Maďarska a 10,5 tisíc občanov Rumunska. Až potom nasledovali občania SR, ktorých pracovalo v Rakúsku 8,4 tisíc a občania Českej republiky v počte 7,3 tisíc osôb.⁴⁶

Iné údaje poskytujú Štatistické prehľady Rakúskeho štatistického úradu⁴⁷. Z nášho pohľadu ich nedostatkom je to, že sú v nich uvedené iba údaje za bývalé Československo a nie za Slovenskú republiku a Českú republiku zvlášť. Údaje sa však približujú k tým údajom, ktoré uvádza Mikrozensus. V Štatistických prehľadoch sa uvádza, že ku koncu roka 2007 pracovalo v Rakúsku 16,2 občanov bývalého Československa (v roku 2006 14,7 tisíc). Prehľady uvádzajú vyššie počty občanov Maďarska (18,5 tisíc) a nižšie počty občanov Poľska (13,3 tisíc).⁴⁸ Podľa údajov z októbra 2008 počet pracujúcich občanov Slovenska a Česka v porovnaní s decembrom predchádzajúceho roka klesol na 13,6 tisíc osôb, kým počty občanov Maďarska, Poľska a Rumunska do konca septembra rástli a pokles zaznamenali iba v októbri 2008.

Treba zdôrazniť, že medzi Rakúskom, Slovenskom a Maďarskom existuje čulá cezhraničná migrácia, najmä v smere zo Slovenska a Maďarska do Rakúska.

⁴⁵ <http://www.eures.sk/zjednoduseney-pristup-na-pracovny-trh-pre%20nedostatkove-kvalifikovane-profesie-478-1.html>

⁴⁶ Statistics Austria, Mikrozensus-Arbeitskräfteerhebung 2007.

⁴⁷ http://www.statistik.at/web_en/wcmsprod/groups/zd/documents/statueb/027696.pdf

⁴⁸ Statistisches Jahrbuch Österreich 2008.

http://www.statistik.at/web_en/publications_services/statistisches_jahrbuch/index.html

Obyvateľstvo tohto regiónu má spolu okolo 7,5 milióna obyvateľov, z ktorých 40 % žije v Rakúsku. Témou spoločných projektov medzi týmito krajinami býva aj vzájomné zamestnávanie, napr. v rámci ARGE Donauländer, či metropolitného regiónu Viedeň – Bratislava.

5.3.7 Maďarsko

Ako už bolo uvedené, Maďarsko je jedinou krajinou EÚ 8, ktorá aplikovala recipročné opatrenia na tie členské štáty EÚ 15, ktoré zaviedli reštrikcie voči EÚ 8. Po zmene prístupu na trhy niektorých z krajín EHP v roku 2007 aj Maďarsko prehodnotilo svoj postup voči týmto krajinám. Od 1. januára 2008 nechalo v platnosti obmedzenia iba pre krajiny Rakúsko, Lichtenštajnsko, Dánsko, Nemecko, Švajčiarsko, Belgicko, Francúzsko a Nórsko. Maďarsko je súčasne jedinou krajinou z krajín EÚ 8, ktorá aplikuje reštrikcie voči Rumunsku a Bulharsku od ich vstupu do EÚ 1.1.2007. Ani občania týchto krajín nepotrebujú pracovné povolenia pre tie povolania, ktoré vyžadujú špecifické kvalifikácie. Zamestnávateľ má však povinnosť ohlásiť zamestnávanie cudzieho štátneho občana Úradu práce aj v tom prípade, keď sa pracovné povolenie nevyžaduje.⁴⁹

Slovensko je po Rumunsku druhou zdrojovou krajinou pracovných migrantov pre Maďarsko. Napríklad zo 64,5 tisíc cudzincov pracujúcich v Maďarsku v roku 2006 tvorili až 83 % občania Rumunska, Slovenska a Ukrajiny. Občania Rumunska tvorili 45%, občania SR 26% a občania Ukrajiny 12 %. Počet pracovníkov zo Slovenska je však pravdepodobne podhodnotený, pretože dominantnými zamestnávateľmi mnohých občanov SR v Maďarsku sú nadnárodné korporácie alebo firmy zaregistrované na Slovensku, a tak sa pracovníci zo SR neobjavia v štatistikách Maďarska (Világi, Gál, Bilčík, 2008). Občania SR pracujú najmä v priemysle (takmer 60 %) a v službách (okolo 26 %).

Tab. 5.3.7.1 Počet občanov SR pracujúcich v Maďarsku v rokoch 2003–2007

	2003	2004	2006	1. polovica 2007
Pracujúci v Maďarsku	5686	11402	15116	16141

Zdroj: Hárs, Á. 2007. Employment and working conditions of migrant workers —Hungary. Institute for Political Science, Hungarian Academy of Sciences.

<http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/hu0701039q.htm>

Ako vyplýva z tabuľky počet občanov SR pracujúcich v Maďarsku v rokoch 2003–2006 rástol. Rástol aj počet ostatných zamestnaných cudzincov.

⁴⁹ <http://www.iflr.com/Article/1976556/Foreign-workers.html>, prístup 24.11.2008.

Situácia sa však v roku 2007 začala meniť. Podľa National Employment Service Hungary v roku 2007 vydali v Maďarsku 37590 pracovných povolení, čo bol v porovnaní s predchádzajúcim rokom pokles o 1/3. Na konci roku 2007 malo pracovné povolenia v Maďarsku okolo 40 tisíc cudzincov a ďalších asi 19,6 tisíc cudzincov EÚ bolo registrovaných (t.j. tých, ktorí nepotrebovali povolenia).⁵⁰ Registrovaných cudzincov tvorili takmer výlučne občania Slovenska, ktorí pracovali väčšinou v strednom Maďarsku a v regióne Közép – Dunántúl (Fejér, Komárom – Esztergom, Veszprém), v prihraničných oblastiach na báze dennej dochádzky. Pracovali najmä ako kvalifikovaní robotníci v priemysle. Vo väčšine prípadov ide o občanov SR maďarskej národnosti alebo tých, ktorí maďarský jazyk ovládajú, takže jazyková bariéra neexistuje.

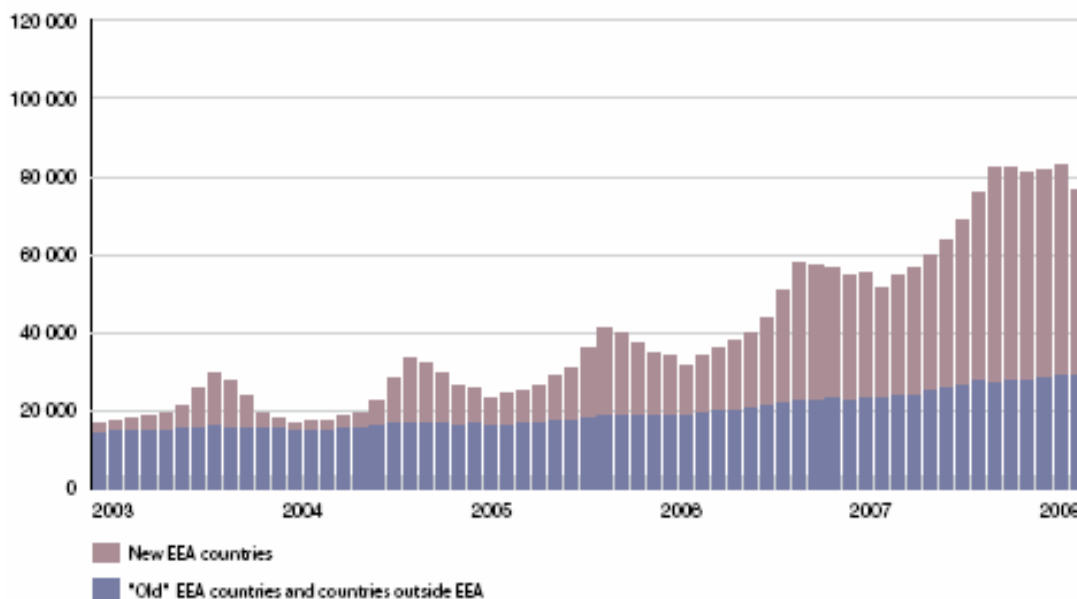
Príčinou poklesu počtu zahraničných pracovníkov podľa maďarských zdrojov bolo to, že veľa Slovákov a Rumunov buď našlo prácu doma alebo išlo za ňou ďalej na západ. V súčasnosti počty zamestnaných občanov SR v Maďarsku klesajú kvôli znižovaniu objemu výroby v priemyselných podnikoch neďaleko maďarsko-slovenských hraníc.

5.3.8 Nórsko

Nórsko sa v súčasnosti stáva cieľovou krajinou migrantov za prácou z krajín EÚ 8. Smerujú tam aj tí migranti, ktorí opustili Veľkú Britániu. Je to zaujímavé najmä preto, že počty migrantov z EÚ 8 smerujúcich do Švédska, ktoré reštrikcie neaplikuje, sú oveľa nižšie. Do Nórska smerujú dokonca väčšie migračné toky ako do Švédska, Dánska, Fínska a Islandu spolu a počty imigrantov naďalej rastú.

V roku 2007 vydali v Nórsku 93 tisíc pracovných povolení (vrátane obnovených), čo bol oproti roku 2006 nárast až o 27 tisíc povolení (t.j. o 29 %). Povolenia pre imigrantov európskych krajín tvorili 93 %. Občanom EHP bolo vydaných 85 % všetkých povolení. Väčšinu povolení vydali poľským občanom – až 54 % z celkového počtu. 3/4 všetkých imigrantov tvorili muži.

⁵⁰ Potvrdzujú to aj Világi, Gál, Bilčík (2008), ktorí uvádzajú 17 278 platných registrácií občanov SR v Maďarsku k 30.9.2007 (podľa Úradu pre zamestnanosť a sociálne veci, Maďarsko).

Graf 5.3.8.1 Platné pracovné povolenia v Nórsku, 2003–2008

Zdroj: Norwegian Directorate of Immigration (UDI). Prevzaté z: Fact and Figures 2007.⁵¹

Pred rozšírením EÚ boli pracovné povolenia v Nórsku vydávané najčastejšie na krátkodobý pobyt (menej ako 6 mesiacov), najmä na sezónne práce v poľnohospodárstve. Obdobie od rozšírenia EÚ charakterizuje sústavný a zvyšujúci sa záujem o dlhodobú prácu. Časté sú aj povolenia na zjednocovanie rodín s pracovným imigrantom. Tento trend sa prejavuje najmä u Poliakov⁵². Slovensko so 4 % povolených pobytov na zjednotenie rodiny je krajinou s najnižším podielom medzi krajinami EÚ 8, t.j. aj do Nórska smerujú zo Slovenska najmä jednotlivci bez rodín.

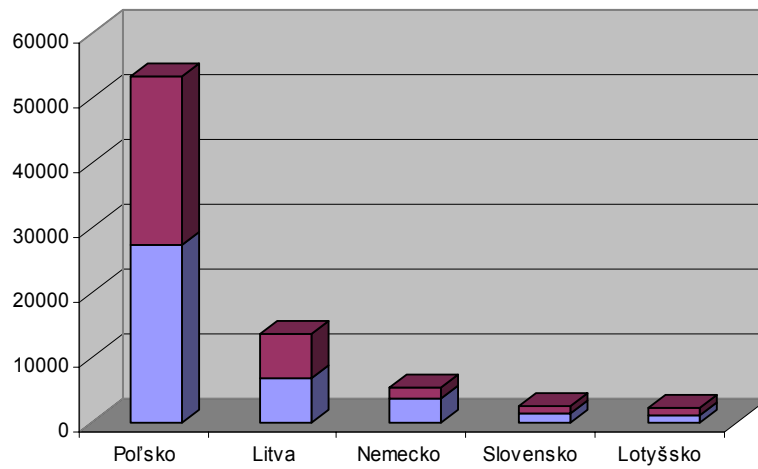
Na základe údajov Norwegian Directorate of Immigration v roku 2007 vydali pre občanov SR 1395 nových (prvých) povolení na prácu a 1020 povolení bolo obnovených, takže spolu dostalo povolenie na prácu 2415 občanov SR.⁵³ Okrem toho, za účelom štúdia dostali občania SR 57 nových povolení a 8 ďalších povolení bolo obnovených.

Je zaujímavé, že Slovensko sa počtom udelených pracovných povolení v Nórsku zaradilo medzi krajinami EHP na 4. miesto za Poľsko, Litvu a Nemecko.

⁵¹ http://www.udi.no/upload/Pub/Aasrapport/2007/Factsandfigures2007_web.pdf, prístup 15.10.2008.

⁵² Friberg, J.H. 2006. Mobility of Workers after EÚ Enlargement – Labour Market Development and Institutional Changes in Norway. (FAFO, Norway). Presentation. Dublin, June 02, 2006
<http://www.tcd.ie/ERC/pastsymposia/enlargement%20docs/JonHorgenFriberg.ppt#8>, prístup 19.10.2008.

⁵³ Z 98 tisíc povolení na prácu v roku 2007 dostali poľskí občania 53 tisíc povolení.

Graf 5.3.8.2 Pracovné povolenia udelené občanom EHP, 5 najväčších krajín

Zdroj: Norwegian Directorate of Immigration.⁵⁴

⁵⁴ UDI. Fact and Figures 2007.

http://www.udi.no/upload/Pub/Aasrapport/2007/Factsandfigures2007_web.pdf, prístup 15.10.2008.

6. Niektoré aspekty migrácie obyvateľstva za prácou

Občania SR vždy mali veľký záujem o prácu v zahraničí. Na základe štúdie, ktorú vydala Komisia v roku 2006, po rozšírení EÚ všetky nové členské štáty oficiálne deklarovali podporu silnej pracovnej mobility v EÚ, i keď si súčasne uvedomovali výhody i nevýhody s tým spojené. 46 % Európanov uviedlo, že je to dobré pre jednotlivca, 49 % to považovalo za výhodu pre trh práce a 57 % uviedlo, že je to dobré pre európsku integráciu. Ale Slovensko bolo jediným štátom, v ktorom väčšina (60 %) opýtaných deklarovala, že pracovná migrácia na veľké vzdialenosti je pozitívom pre jednotlivca.

Možnosť pracovať v zahraničí tak občania SR využívajú v plnej miere. Pri odhadovanom počte okolo 200 až 230 tisíc občanov SR pracujúcich v zahraničí v roku 2007, ide zhruba o 3 – 4 % obyvateľov SR a okolo 8 – 9 % všetkých pracujúcich SR⁵⁵. Zvýšila sa aj pracovná mobilita v rámci SR, keď za prácou do iného kraja odchádza 134 tisíc pracujúcich. Samozrejme, prispievajú k tomu regionálne disparity, prejavujúce sa aj vo vysokej nezamestnanosti, najmä na východe SR. Práve tieto regióny sú najviac zraniteľné a sú vystavené odlivu mozgov a odlivu mladých ľudí (brain drain a youth drain). Napríklad podľa VZPS z Prešovského kraja odchádzalo za prácou v roku 2007 až 73,2 tisíc osôb (21,1 tisíc za prácou v rámci SR a 52,1 tisíc do zahraničia).

Migrácia z krajín strednej a východnej Európy má špecifický historický a sociálny kontext a demografiu ju zvyknú nazývať aj „nekompletnou migráciou“ (incomplet migration) (Bijak a kol., 2002). Poukazujú na to, že pozoruhodnou črtou populačného vývoja krajín strednej a východnej Európy po roku 1989 je, že väčšina týchto pohybov nielenže uniká registrácii, ale tiež ich podstatná časť nezodpovedá definícii migrácie. Sila nekompletnej migrácie je teda v jej semi – migračnom charaktere. Ľudia, ktorí sú zahrnutí do mobility tohto druhu ťažko splnia predpoklady, ktoré sa vo všeobecnosti nastavujú pre migrantov s trvalým pobytom, ale sú schopní realizovať ekonomickú funkciu migrácie a žiť istý čas mimo domovskej krajiny.

Ukazuje sa, že hlavne v 90. rokoch pre jednotlivcov tohto typu migrácie bolo charakteristické, že ich prežitie do istej miery záviselo na migrácii – podmienenej pracovnej aktivite a dosť často títo ľudia nemali ani stále zamestnanie ani stály príjem

⁵⁵ Podľa údajov z VZPS v 4. štvrtroku 2007 podiel pracujúcich v zahraničí z celkového počtu domácich a zahraničných pracovníkov tvoril necelých 8 %.

a nedostávali ani podporu v ich materskej krajine. Migrácia sa tak stala osobitnou stratégiou „prežitia“ niektorých ľudí a ich domácností. Obyčajne išlo o migrantov s nízkym vzdelaním. Atraktorom pre ich prácu v zahraničí je zárobok, pretože je vyšší ako v ich materskej krajine, ale v princípe, väčšiu časť zárobku spotrebujú v ich domovskej krajine, kde sú životné náklady oveľa nižšie. Preto takýchto migrantov nesprevádzajú rodinní príslušníci a ich rodina zostáva doma. Navyiac, pretože pobyt týchto migrantov v zahraničí je krátkodobý, sú ochotní akceptovať aj relatívne tvrdšie životné podmienky. Jednotlivci tohto typu migrácie sú vysokohodnotným doplnkom flexibilného a sčasti neformálneho trhu práce v cieľových krajinách a sú zamestnaní najmä v sekundárnom sektore. Príklad nemeckého poľnohospodárstva jasne potvrdzuje, že taký dopyt existuje a prejavuje sa najmä v zamestnávaní sezónnych robotníkov.

Isté črty tohto typu migrácie nesie aj súčasná migrácia za prácou. Rozdiel je však v tom, že migranti majú v porovnaní s iniciálnou migráciou vyššie vzdelanie a zastávajú v mnohých prípadoch aj lepšie platené posty.

Z migračných teórií vyplýva, že štatúty voľného pohybu majú zväčša neutrálne efekty a v skutočnosti migráciu ani nestimulujú ani nebrzdia. Rozhodnutie, či využiť alebo nevyužiť právo na slobodný pohyb, je ponechané na zamestnávateľov a zamestnancov. Okrem toho, na rozhodovanie o migrácii majú vplyv aj efekty vzdialenosti. Čím väčšia je vzdialenosť medzi vysielajúcou a prijímajúcou krajinou, tým väčšie rozdiely musia byť v mzdových hladinách a v miere nezamestnanosti predtým, ako je migrácia stimulovaná. Sklon k migrácii v značnej miere ovplyvňuje teda príjem. Vo všeobecnosti sa uvádza, že za príjmový rozdiel na prekonanie bariéry, ktorou je väzba na domáce prostredie, sa považuje minimálne dvojnásobok príjmu v krajine potenciálnej migrácie. Hornou hranicou migračnej motivácie je 70 – 75 % životnej úrovne vyspelého imigračného štátu. Sklon k dlhodobej, príp. trvalej migrácii je tým väčší, čím väčší je odstup medzi reálnym HDP a od neho odvodenou reálnou úrovňou priemerných miezd vo vysielajúcej a cieľovej krajine (počítané v parite kúpnej sily) (Baštýř, 2001). (Salt, Clarke, Schmidt, 2000).

Hoci podľa údajov Eurostatu⁵⁶ v roku 2007 dosiahla Slovenská republika 68,5 % úrovne HDP v parite kúpnej sily v EÚ 27, napriek tomu je predpoklad, že

⁵⁶ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&product=_STRIND&root=theme0/strind/ecobac/eb011&zone=detail, prístup 12.8.2008

v najbližšom období zostane pre SR ešte stále migračne atraktívnu väčšia časť starých členských štátov EÚ, ako aj Česká republika, s ktorou má SR osobitné väzby.

Na druhej strane, hoci od rozšírenia EÚ v roku 2004 sa vo všeobecnosti konštatovalo, že migranti sú prínosom pre prijímajúce krajiny, v súčasnosti sa mnohé prijímajúce krajiny znova zamýšľajú nad tým, či je to skutočne tak. Napríklad na začiatku roku 2008 snemovňa lordov vo Veľkej Británii odmietla vládne argumenty o výhodách pracovnej imigrácie (a to napriek rastu HDP o 7,6 miliárd ročne vďaka prisťahovalcom). Konštatovala, že prisťahovalci sú už neúnosnou záťažou pre verejné služby, najmä pre oblasť zdravotníctva, vzdelávania, ubytovania, atď. Navrhla zaviesť kvóty pre prisťahovalcov z tretích krajín, lebo obmedziť prisťahovalectvo z nových členských krajín EÚ už nedokáže. Veľká Británia súčasne prehodnocuje svoju imigračnú politiku a zavádza bodový systém (podobný ako má Kanada alebo Austrália) na ohodnotenie schopností prisťahovalcov z tretích krajín.

Úvahy o zaťažení sociálneho systému migrantmi z EÚ 8 vo Veľkej Británii sú vzhľadom na ich prevažujúci krátkodobý pracovný pobyt diskutabilné. Okrem toho, na trhu práce sa objavujú zmeny. Ako bolo vyššie uvedené, nielen dáta Veľkej Británie a Írska, ale aj dáta Štatistického úradu SR z Výberového zisťovania pracovných síl potvrdzujú, že počet občanov SR pracujúcich v týchto krajinách sa znižuje. Tento trend vývoja pracovných migrácií občanov SR sleduje s istým oneskorením vývojové tendencie počtu pracovníkov z Poľska a pobaltských krajín. Zatiaľ však ešte nemožno hovoriť o masovom návrate občanov SR, ale oslabenie libry voči euru vytvára oveľa horšie možnosti zárobku ako to bolo v minulosti. Podľa Financial Times mnohých východoeurópanov už neuspokojuje práca, ktorá nezodpovedá ich kvalifikácii a vracajú sa domov.⁵⁷ Motívom je aj zlepšovanie ekonomickej situácie v ich domovských krajinách. Okrem toho zrušenie reštriktívnych opatrení v ďalších krajinách EHP trh práce diverzifikuje, a tak mnohí hľadajú nové možnosti uplatnenia v iných krajinách EHP.

Najvýraznejšie zmeny možno sledovať na občanoch Poľska, keďže z krajín EÚ 8 ich v zahraničí pracuje najviac. Poliáci v súčasnosti smerujú najmä do Nórska a Holandska.⁵⁸ Ale podľa predpokladov D. Sriskandarajah, vedúcej migračného

⁵⁷ <http://www.sme.sk/c/4023075/libra-veli-vracat-sa.html>, prístup 15.8.2008, <http://www.euractiv.sk/verzia-pre-tlac/clanok/britski-lordi-spochybnuju-vyhody-imigr...>, (1.4.2008), prístup 30.4.2008

⁵⁸ V júni 2008 pracovalo v Holandsku 94 tisíc občanov východnej Európy, čo oproti predchádzajúcemu roku znamená nárast až o 60 %. Na náraste sa podieľali najmä občania Poľska, ktorí tvorili v roku 2007

výskumu IPPR, tí migranti, ktorí sa rozhodnú zostať vo Veľkej Británii natrvalo, budú mať lepšie podmienky pre prácu i kariérny rast (Pollard, N., Latorre, M., Sriskandarajah, D. 2008).

Situácia na svetovom trhu práce sa mení v dôsledku globálnej finančnej krízy a premietne sa aj do národných trhov práce.

Podľa Medzinárodnej organizácie práce (ILO), národné trhy práce pocítia dopad finančnej krízy v nasledujúcich 6 – 18 mesiacoch. Preto niektoré krajiny, ako napr. Veľká Británia, uvažujú o sprísnení pravidiel pre imigrantov, a to pre imigrantov z tretích krajín. Predpokladá sa, že na rozdiel od finančnej krízy Ázie v 90. rokoch, súčasná kríza sa bude týkať najmä maloobchodu, turistiky, opatrovateľstva a služieb, teda odvetí s vysokým podielom zamestnaných žien. Do konca roku 2009 by malo prísť o prácu okolo 20 miliónov ľudí.⁵⁹

V súvislosti s ekonomickou krízou najväčšie prijímajúce krajiny konštatujú, že počty imigrantov bude potrebné redukovať. Pre potenciálnych migrantov sa teda situácia zhoršuje a bude čoraz ťažšie dostať sa do týchto krajín.

Už v súčasnosti je zrejmé, že imigračná politika vhodná pre ekonomický boom nie je použiteľná pre obdobie recesie. Zároveň ekonomická kríza poukazuje aj na slabosť nekontrolovanej migrácie. Iným problémom je nedostatok kvalifikovaných pracovných síl, čo sa týka aj obdobia recesie.

až 85 % pracovníkov z východnej Európy. Východoeurópania sú zamestnaní najmä na sezónnych prácach, hlavne v poľnohospodárstve. Ide o mladých ľudí, mladších ako 30 rokov.

⁵⁹ Kríza výrazne postihne národné trhy práce. Pravda, 27.10.2008.

http://tvojepeniaze.pravda.sk/sk_pakcie.asp?r=sk_pakcie&c=A081027_120945_sk_pakcie_p09

Záver

Cieľom publikácie bolo zmapovať pohyb za prácou z hľadiska počtu migrantov na rôznych úrovniach:

- v rámci vnútorného sťahovania obyvateľstva SR na úrovni krajov,
- ako odchádzku a dochádzku za prácou v rámci SR na úrovni krajov,
- v rámci zahraničného sťahovania spojeného so zmenou trvalého pobytu
- ako migráciu za prácou v smere do SR a ako migráciu občanov SR za prácou do zahraničia.

Analýza ukázala, že na rôznych úrovniach je do pohybu za prácou zapojený značný počet osôb. Najmenšou mierou sa na ňom podieľa pohyb spojený so zmenou trvalého pobytu. Iná je situácia v pohybe za prácou bez zmeny trvalého pobytu. Podľa údajov z VZPS za rok 2007 bolo do takéhoto pohybu medzi krajinami zapojených 134 tisíc osôb v rámci SR. Najviac osôb odchádzalo z Trnavského kraja (36 tisíc) a z Prešovského kraja (25 tisíc). Cieľom odchádzajúcich z Trnavského kraja bol najmä Bratislavský kraj, z Prešovského kraja smerovali za prácou najmä do Košického a potom do Bratislavského kraja.

Slovenská republika nepatrí ku krajinám s vysokým podielom cudzincov na svojom trhu práce. V roku 2007 pracovalo podľa ÚPSVaR v SR 10,1 tisíc cudzincov, pričom občania EÚ tvorili 73 % zahraničných pracovných síl v SR.

Neporovnateľne viac občanov SR pracuje v zahraničí. Podľa VZPS v roku 2007 pracovalo v zahraničí 177 tisíc občanov SR, ktorí smerovali najmä do Českej republiky, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, Maďarska a Rakúska. V 2. štvrtroku 2008 však počet pracujúcich v zahraničí zaznamenal pokles na 165 tisíc osôb, čo je oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka pokles o 8,5 tisíc osôb.

Počty občanov SR pracujúcich v zahraničí sme sa pokúsili zmapovať aj zo zahraničných zdrojov. Aj tieto údaje potvrdzujú vyššie uvedené pozície krajín, do ktorých smeruje najviac občanov SR.

Trend migrácie za prácou pre krajiny EÚ 8 udáva Poľsko. Ako sa začala meniť situácia na trhu práce (zmeny v konverzných kurzoch, prepúšťanie) vo Veľkej Británii a Írsku, Poliáci začali opúšťať tieto krajiny a začali smerovať najmä do Nórska a Holandska. Je predpoklad, že tieto krajiny sa stanú aj čoraz častejším cieľom migrantov za prácou zo Slovenska.

Ukazuje sa, že migrácia za prácou do zahraničia zrejme už dosiahla svoj vrchol (v roku 2007) a v súčasnosti začína prejavovať trend poklesu. Je to na jednej strane dôsledok začínajúceho zlepšovania sa ekonomického prostredia vysielajúcich krajín, na druhej strane dôsledok sprievodných javov spojených s globálnou ekonomickou krízou. Tieto faktory budú migráciu za prácou ovplyvňovať aj v najbližšom období. Odhadnúť jej rozsah je však problematické a nebolo ani cieľom publikácie.

Literatúra

1. Bahna, M. 2007. *Migrácia z nových členských štátov EÚ po 1.5.2004. Odhady a realita. Prezentácia.* Slovensko – české sociologické dni. Smolenice.
2. Baštýř, I. a kol. 2000. *Dusledky vstupu ČR do EU na vztahy s Rakouskem se zaměřením na zamestnanost, trh práce a migraci.* Praha: VÚSRP.
3. Bijak, J. a kol. 2002. *Population and Labour Force projection for 27 European Countries, 2002–2052: Impact of International Migration on Population Ageing.* Warsaw, Central European Forum for Migration Research.
4. Blanchflower, D.G., Saleheen, J., Shadforth, Ch. 2007. *The Impact of the Recent Migration from Eastern Europe on the UK Economy.* Bank of England.
5. Carone, G. 2004. *Labour Force projections: a set of data for assesing the long-run economic impact of ageing.* European Commission,.
6. Divinský, B. 2004. *Migration Trends in Selected EU Applicant Countries. Volume V – Slovakia.* Bratislava: IOM.
7. Divinský, B. 2005. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike. Stav, trendy, spoločenské súvislosti.* Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung.
8. Divinský, B. 2007. *Labor market – migration nexus in Slovakia: time to act in a comprehensive way.* Bratislava: IOM.
9. Divinský, B., Popjaková, D. 2007. *Koľko Slovákov pracuje v zahraničí? (Jeden expertný odhad).* In: Forum Statisticum Slovacum 3/2007, s. 70 – 76.
10. Dodrvoová, G. 2007. *Rakúsko láka Slovákov.* In: Sociálna politika a zamestnanosť . – Č. 1 (), s. 9, 18.
11. Fassmann, H., Hintermann, Ch. 1998. *Potential East–West migration. Demographic Structure, Motives and Intentions.* In: Czech Sociological Review, Vol. 6 (No.1:59–72).
12. Fihel, A., Kaczmarczyk, P., Okólski, M. 2006. *Labour Mobility in the Enlarged European Union. CMR Working Papers No.14/72.* Warsaw: Centre of Migration Research, Warsaw University.
13. Glaser–Opitzová, H. 2002. *Zóny zamestnanosti.* Bratislava: Infostat.
14. Glaser–Opitzová, H. 2004. *Štatistické mikroregióny SR (Návrh).* Bratislava: Infostat.
15. *Half of Migrants of New EU countries have now left UK.* http://www.internationalstudentsclub.org/en/fuer_unternehmen_1/global_recruiting/129.html?infoView=11514, prístup 5.5.2008
16. Hanzelová, E., Kostolná, Z., Kešelová, D. 2008. *Migranti zo Slovenska v zahraničí. Fakty a súvislosti.* In: Rodina a práca 2/2008, s. 39–78. Bratislava: IVPR.
17. Hanzelová, E., Kostolná, Z., Kešelová, D., 2007. *Migračný potenciál obyvateľstva SR. Sprístupnenie trhov práce vo vybraných krajinách a vývojové trendy na trhu práce v SR.* Bratislava: IVPR.
18. Hanzelová, E., Kostolná, Z., Reichová, D. 2006a. *Sprístupnenie trhov práce vo vybraných krajinách a vývojové trendy na trhu práce v SR.* Bratislava: IVPR.
19. Hanzelová, E., Kostolná, Z., Reichová, D. 2006b. *Sprístupnenie trhov práce krajín Európskej únie a migrácia za prácou absolventov vysokých škôl SR.* In: Rodina a práca 6/2006. Bratislava: IVPR
20. Heinz, F. F., Ward–Warmedinger, M. 2006. *Cross–Border Labour Mobility within an Enlarged EU.* Occasional Paper Series, No.52/October 2006. European Central Bank.

21. Holá, B. 2005. *Statistika zahraniční migrace – teorie, ideály a praxe*. Príspevok na 10. Slovenskej demografickej konferencii (m.s.). Smolenice: SDŠS,
22. Holá, B. 2007. *Proč se dlouhodobě nedarí dospět k harmonizovaným a mezinárodně srovnatelným údajům o zahraniční migraci*. In: Forum statisticum Slovaca 3/2007, s.109–116.
23. Home Office.2008. *Accession monitoring report May 2004–September 2008*. UK Border Agency.
http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/aboutus/reports/accesion_monitoring_report/, prístup 20.11.2008.
24. Jurčová, D. 2003. *Migrácia*. In: Vaňo, B. et al. *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2002*. Bratislava: Infostat. 2003, p.p. 47–60.
25. Jurčová, D. 2007. *Migrácia – výzvy, problémy, otázky*. In: Forum statisticum Slovaca 3/2007, s.124–128.
26. Jurčová, D., Vaňo, B. 2003. *Niektoré problémy vývoja obyvateľstva SR do roku 2020*. Podkladová štúdia pre PÚ SAV. Bratislava: Infostat.
27. Katerinková, M. 2007. *Zahraničná migrácia a nevyhnutnosť harmonizácie migračnej štatistiky na európskej úrovni*. In: Forum Statisticum Slovaca 3/2007, s. 139–149.
28. Katuščák, B.(2007). *Máte záujem o sezónnu prácu v EÚ?* In: Sociálna politika a zamestnanosť 4/2007, s. 19
29. Krieger, H.. 2004. *Migration Trends in an Enlarged Europe*. European Foundation for the improvement of Living and Working Conditions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
30. Líška, M., Průšová, A., Srnáková, L. 2001. *Predpokladaná mobilita pracovnej sily v podmienkach jej integrácie do EÚ*. Bratislava: VÚSRP.
31. *Migrácia*. In: Vaňo, B. et al. *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2002*. Bratislava: Infostat. 2003, p.p. 47–60.
32. Mladý, M. 2006. *Regional unemployment in the European Union, Bulgaria and Romania in 2005*. Statistics in focus 1/2006. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
33. National Statistics UK. *Emigration from UK reaches 400,000 in 2006*. News Release. 15 November 2007. www.statistics.gov.uk, prístup 14.7.2008
34. Poklembová, Antónia – Reichová, Zuzana – Murová, Erika: *Trh práce v krajinách Európskej únie*. In: Personálny a mzdový poradca podnikateľa č. 10/2007, s. 180–192.
35. Pollard, N., Latorre, M., Sriskandarajah, D. 2008. *Floodgates or turnstiles? Post EU–Enlargement migration flows to (and from) the EU*. IPPR No2/2008. <http://www.ippr.org/>, prístup20.11.2008.
36. Salt, J. 2005. *Current Trends in International Migration in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.
37. Salt, J. Clarke, J, Schmidt, S., 2000. *Patterns and Trends in International Migration in Western Europe*. Luxembourg: EUROSTAT.
38. Salt, J., Clarke, J, Schmidt, S., Hogarth, J. Densham, P. and Compton, P. 1999. *Assessment of Possible Migration Pressure and its Labour Market impact Following EU Enlargement to Central and Eastern Europe: Part One*. Research Report RR138. London: Department for Education and Employment.
39. Salt, J., Clarke, J., Wanner, P. 2004. *International Labour Migration*. Population Studies, No. 44. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
40. Sihelský, J. 2008. *Prezentácia aktuálnej situácie na trhu práce v súvislosti s pracovnou migráciou a trendy do budúcnosti z pohľadu Ústredia a úradov*

- práce. Príspevok na ministerskej konferencii: Od nedostatku pracovných príležitostí k nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily. Bratislava, 25.–26.septembra 2008.*
41. Statistics Austria. 2008. *Arbeitskräfteerhebung. Ergebnisse der Mikrozensus.* Wien. <http://www.statistics.gv.at>. Prístup 18.11.2008.
 42. *Statistisches Jahrbuch Österreich.* 2008. http://www.statistik.at/web_en/publications_services/statistisches_jahrbuch/index.html
 43. ŠÚ SR. 2006. *Migrácia obyvateľstva 2005.* Bratislava.
 44. ŠÚ SR. 2006. *Zahraničné sťahovanie a cudzinci v Slovenskej republike v roku 2005.* Bratislava.
 45. ŠÚ SR. 2007. *Zahraničné sťahovanie a cudzinci v Slovenskej republike v roku 2006.* Bratislava.
 46. Traser, J. 2005. *Who's afraid of EU enlargement? Report of the Free Movement of Workers EÚ – 25.* Brussels: ECAS. <http://www.ecas.org>
 47. Traser, J. 2006. *Who's still afraid of EU Enlargement.* Brussels: ECAS. <http://www.ecas.org>
 48. Traser, J. 2008. *Who's afraid of EU latest enlargement? The Impact of Bulgaria and Romania joining the Union of Free Movement of Persons.* Brussels: ECAS. <http://www.ecas.org>
 49. Vandebande, T.(ed.). 2006. *Mobility in Europe. Analysis of the 2005 Eurobarometer Survey on Geographical and Labour Market Mobility.* European Foundation for the improvement of Living and Working Conditions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
 50. Vavrečková, J., Musil, J. Baštyř, I. 2007. *Počty a struktury českých migrantů v zahraničí a ekonomická motivace k zahraniční pracovní migraci.* Praha: VÚPSV.
 51. Világi, A., Gál, Z., Bilčík, V. 2008. *Analýza k voľnému pohybu pracovníkov v EÚ.* Bratislava: SPFA.
 52. *Výberové zisťovanie pracovných síl 1. a 2. Q. 2008.* Bratislava: Štatistický úrad SR.
 53. *Výberové zisťovanie pracovných síl 1996 – 2007.* Bratislava: Štatistický úrad SR.
 54. Wallace, C.–Haerpfer, W. 2001. *Migration Potencial in Slovakia.* In: *Sociológia*, 33, 2001, n.6.
 55. *Weizsäcker, J.2008. Divisions of Labour: Rethinking Europe's Migration Policy.* Volume VI. Bruegel Blueprint Series. Brussels: Bruegel.
 56. *Zákon č. 389/2006 Z. z. – úplné znenie zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*

Internetové zdroje:

<http://www.bankofengland.co.uk/publications/speeches/2007/speech297.pdf>,

prístup 21.10.2008

<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2004>, prístup 9.10.2008

<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/59/en/1/ef0659en.pdf>, prístup 9.10.2008

http://www.tyzden.sk/sk/tema/hlada_sa_pracovna_sila.php?searchstring=ficova,

prístup 14.11.2008

<http://www.pracavonku.sk/aktual-informacie-praca-v-zahranici/17-francuzsko-praca.html>, prístup 27.10.2008
www.eures.sk, prístup 12.6.2008, 27.10.2008
<http://www.euractiv.com/en/mobility/new-eu-citizens-see-benefits-drawbacks-mobility/article-156688>, prístup 10.4.2008
<http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/europe/3513889.stm>, prístup 23.4.2008
[http://hnonline.sk/?p=k00000_print&article\[id\]=22644075&article\[area_id\]=](http://hnonline.sk/?p=k00000_print&article[id]=22644075&article[area_id]=)
http://www.statistik.at/web_en/static/austria_data_figures_facts_029252.pdf, prístup 10.11.2008
<http://www.euractiv.com/en/social/europe/germany-keeps-labour-market-shut-eastern-europeans-2011/article-174359>, prístup 19.11.2008
<http://www.dw-world.de/dw/article/0,1432,3134015,00.html>, prístup 25.11.2008
<http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp52.pdf>, prístup 3.9.2008
<http://www.euractiv.sk/socialna-politika/clanok/pracovnici-z-vychodnej-europy-su-moderni-otroci>, prístup 3.9.2008
<http://www.iflr.com/Article/1976556/Foreign-workers.html>, prístup 10.10.2008
<http://www.realdeal.hu/20080319/figures-show-hungary-less-attractive-to-foreign-workers>, prístup 10.10.2008
<http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/hu0701039q.htm>, prístup 10.10.2008
http://www.statistik.at/web_en/wcmsprod/groups/zd/documents/statueb/027696.pdf, prístup 20.11.2008
http://www.statistik.at/web_en/dynamic/statistics/labour_market/employed/publdetail?id=56&listid=56&detail=485&lang=EN, prístup 20.11.2008
http://www.statistik.at/web_en/static/population_statistical_yearbook_028733.pdf, prístup 20.11.2008
http://www.statistik.at/web_en/publications_services/Publicationsdetails/2/index.html?id=2&listid=2&detail=490&lang=EN, prístup 25.11.2008
<http://www.bmwa.gv.at/EN/Topics/Labourmarket/service/EmployForeignWork/default.htm> – prístup 20.11.2008
www.upsvar.sk
www.statistics.sk
www.infostat.sk/vdc

Vydal: **Inštitút informatiky a štatistiky**
Dúbravská cesta 3, 845 24 Bratislava

V edícii: **Akty**

Pod číslom: **3**

Počet strán: **63**

Počet výtlačkov: **50**

Tlač: **INFOSTAT**

19-2008-A/3